

REVISTA PEDAGOGICĂ

Nu este mărire fără
virtute; dar nici vir-
tute fără lumină. Deci
lumina înainte de tote.

Națiunea ce mai mare
este aceea care are cele
mai multe școli.
Școala este arma viito-
rului.

Familia și școala trebuie
să lucreze împreună la e-
ducația copiilor.
Scopul principal al edu-
cației este formarea carac-
terelor energice și morale.
Educația și ajunge șco-
pului prin ajutorul instruc-
țiilor.

INȘTIINȚĂRI

I. Persoanele cari primesc această revistă sunt rugate să bine-voiască a plăti abonamentul care e de lei 7 pentru partea pedagogică, de lei 8 pentru cea literară, de lei 14 pentru ambele părți, iar pentru corpul didactic rural 12 lei și pentru elevii normaliști lei 6 anual, plătindu-se tot-d'auna înainte.

II. Orcе privește Redacția și Administrația revistei se va adresa subsemnatului.

ENIU-BĂLTEANU

București, Calea Moșilor 138

CARACTERISTICA ELEVULUI N. N. DIN CLASA I PRIMARA

(DELA SCOALA DE APLICATIE DE PE LANGA SCOALA DE INSTITUTORI)

(Urmare și fine)

II

Fiind-că familia este prima școală a copilului, care hotărăște asupra destinului lui, caut să arunc o scurtă privire asupra ei.

Familia elevului N... N..., compusă din 3 membri (copil, mamă și bătrână), locuște pe strada C... într'o mansardă mică și sărăcăcioasă, lipsită cu totul de cerințele igienice. — Casa cu mansarda aceasta este așezată într'o curte strimptă și murdară, locuită de multe familii.

A rămas orfan de tatăl seü (fost funcționar de gară) la etatea de 3 ani.—Muma și bătrâna, 2 femei cu o constituție debilă—dar sincere și primitoare, sunt îngrijate mai mult de existența familiei, a cărui stare materială e destul de rea, de cât de creșterea copilului lor. — De și luptând ziua și noaptea contra sărăciei, — totuși *tactului lor matern* se datorește dezvoltarea bună, după cum vom vedea, a elevului N... N... Incă un exemplu, pe lângă cele multe, care atestă marea influență a femeii asupra educațiunii copiilor, orî-care ar fi puterea agenților fatali—contra cărora ea trebuie să lupte.

Acestate zise, mă voi încerca a espune observațiunile ce caracterizează pe elevul N... N..., resumându-le împrejurul celor trei ramuri ale educațiunii generale : fizică, intelectuală și morală, după următoarea schiță :

1. FISICUL

- a) Impresionabilitatea.
- b) Memoria
- c) Imaginația

2. INTELECTUL

- d) Inteligența { cugetarea
judecata
rațiunea
- e) Apercepțiunea (priceperea)
- f) Atențiunea
- g) Dicțiunea

3. MORALUL	}	a) Sentimentele	}	adevăr
		b) Afecte		estetic
		c) Dispozițiunea inimii		moral
		d) Voința		simpatetic
		e) Temperamentul		religios

1. Fizicul

L'enfant sain et robuste est ordinairement gai, franc, ouvert, intelligent ; L'enfant faible et débile devient maussade, sombre, chagrin, exigeant. — (Bonin).

Decăderea fizică și estetică abate și animalizează pe om... Sr. C. Mihailescu (Încercări critice).

Un corp sănătos este propriu a primi într'insul mai ușor și mai temeinic bine-facerile educațiunii : moralitate și inteligență. Viața zilnică ne dă atâtea și atâtea exemple.

Numărul timpțiilor, al oamenilor decăzuți moralicește este mult mai mare între piperniciți și schilozi. — Adagiul lui Juvenal : «Mens sanâ in corpore sano» a rămas și va rămânea în totdeauna adevărul absolut. — Este reu înțeleasă educațiunea prin dezvoltarea intelectului și moralului fără fizic. — Urmările unei astfel de educațiuni sunt destul de funeste. Așa fiind lucrurile, apoi școala nu trebuie să fie leagănul boalelor, ci locul unde atât spiritul cât și corpul își găsesc balsamul de vindecare și de întărire.

Născut la 1885, este deci de 7 ani. Înalt în raport cu etatea puțin curbat, capul gros, fața galbenă, privirea lăncedă — iată fizicul elevului meu. — În totdeauna îl ved retras, pauzele dintre ore îi pare mai bine să le petreacă singur în clasă. De 7 săptămâni de când îl observ, nici-odată nu l-am văzut amestecat în învălmășala celor alți copii. — Nepăsarea aceasta nu este înăscută elevului meu. La fie-care informațiune cerută de la bētrina ce-l îngrijește, am fost întâmpinat cu răspunsul : Băiatul nostru nu este lăsat să se joace cu copiii cei alți, ca să nu devie nebunatic ca ei ! Acestei strictete nerațională, care înăbușește în copil sentimentele cele mai frumoase etăți, care caută să întro-

ducă în sufletul lui, pe cale nefirească, aceea ce-î lipsește : tenacitatea și perseverența—ce-l îmbătrânesc înainte de vreme; acesteî stricteî zic pe de o parte, iar pe de altă parte anemiei, provenită din locuința neigenică, în care trăește, — se datoresc posomorirea și starea mediocră a fisicului elevului meu.— Cu multă greutate am putut convinge pe bătrînă, că e necesar pentru viața nepotului ei, să-î dea libertate în mijlocul petrecerilor nevinovate ale celor alți copii.

2. Intellectul

Simțurile carî prin energia lor specifică, contribuiesc la cultura noastră spirituală sunt în general în stare normală la elevul meu, dar e puțin impresionabil.

Memoria este facultatea (în mod impropriu) de a reproduce ideile *nemodificate*. — Fiind puțin impresionabil are puține idei de conservat, — de aci memoria-î este mediocră dar fidelă.

Imaginațiunea este numită în psihologie, *îerăși* în mod impropriu, facultatea *de a schimba* compositiunea și forma primitivă a ideilor. — Insemnatatea imaginațiunii pentru cultură și viață este incontestată astă-zî, se înțelege a imaginațiunii dominată de judecată. — O asemenea imaginațiune prin abstracțiune, combinațiune și determinațiune produce idealuri — sorgintea tuturilor artelor, dă naștere frumosului, sublimului, carî trebuie să ne călăuzească în viață. — În privința imaginațiunii, elevul meu pare că vede totul posomorit în prejurul lui, — trăește în lumea visurilor triste.

Trezindu-l din nepăsarea în care se găsește cred că fantasia î se va regula către scopul educațiunii.

Inteligența se manifestă prin trei forme: cugetare, judecată și rațiune. — A reprezenta în conștiință noțiunile (fixate prin nume sau cuvinte), înseamnă *a cugeta*. Idei are puține elevul meu, întâmpină greutate în combinarea lor, de acea cugetarea-î este puțin slabă. — A găsi raportul logic dintre noțiunii, înseamnă a judeca. În sfera noțiunilor ce posedă elevul meu judecă esact dar cu multă încetineală — lucru observat la întârzierea în răs-

punsurile ce-î cer. — Ca act al gândirii este rațiunea, prin care individul își dă seama de ce judecă așa și nu alt-fel. «Rațiunea este expresiunea cea mai înaltă a cugetării și instanța supremă a judecății. (I. Popescu) ¹ Rațiunea elevului meu este mediocră. — Aceasta o deduc din rezolvirea problemelor de aritmetică, unde rar poate să-și dea seamă de ce a rezolvit așa și nu alt-fel.

Atențiunea incordată ce depune la lecțiile din clasă, face ca a percepțiunea (priceperea) să-î fie temeinică.

Dicțiunea-î este cam defectoasă. Nădăjduesc, că cu timpul va deveni bună.

Atâta în privința laturei intelectuale. De și din cele ce preced, se vede că intelectul elevului meu este mediocru, totuși inte-resul ce depune la studiu, face din el unul din cei mai buni școlari ai clasei I-ia.

3. *Moralul*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cultivați voința, cultivați caracte-rul și mult va fi mai bine. Ști-ința cea multă nu este nici cultură, nici virtute. (Vogt).

Cunoștințele vaste ce un individ posedă, rămân nefolositoare, atunci când moralitatea este abandonată.

Răsfoind istoria omenirii vom găsi, nu arare-ori, celebrități științifice, al căror moral este scoborît mai pe jos de cât acela al oamenilor ordinari. — «Forța și știința nu sunt suficiente pentru a forma un om... omul este o masă conștie, pe care împrejurările o împing după caprițiul lor,» zice cu multă dreptate d. St. C. Mihailescu. ²— Trebuie voința fermă pentru tot ce este onest, adevărat, bun și frumos, trebuie voința pusă sub ordinele rațiunii. Aceasta împreună cu puterea și cunoștințele fac adevăratul om, îi înlătură multe din miseriile vieții și-l face fericit.

Este de prisos a aminti aci, cum și întru cât se atinge la-

1. Psihologia empirică.

2. Incercări critice.

turea morală a elevilor în cele mai multe școale ale noastre.— Ceea-ce Vogt a zis la Berna despre Elvețieni, se potrivește de minune și la noi. «Cultivarea noastră a devenit prea din cale afară — cultivarea rațiunii zice el. Fiind-că se neglijează desvoltarea sentimentului și a voinței, de aci provine acel scepticism, care neagă pe D-zeu și omenirea și al cărui rezultat final este libertatea arbitrară.»

Înainte de a mă pronunța asupra voinței elevului N... N..., trebuie să-î cunosc dispozițiunea inimii. Aceasta însă este condiționată de sentimente și afecte. Trebuie mai înainte deci, să cunosc sentimentele și afectele lui.

Sentimentele sunt niște acte psihice, plăcute sau neplăcute, provocate de idei.

Ca orî-ce copil caută să ascundă greșelile, — dar când este întrebat spune numai de cât adevărul. — Plăcerea cu care-mi spune întâmplările în care el este vinovat, curățenia ce-î-am observat mai în totdeauna, probează, că sentimentul adevărului și estetic au prins rădăcini în inimă elevului meu.—S'a zis, că ascultarea este prima școală a moralității. Supunerea ce arată a casă și la școală denotă, că elevul N... N... nu este lipsit de sentimentul moral. — E indiferent la durerea și bucuria altuia, nu că are «inimă rea,» dar pentru-că a fost ținut la distanță de plăcerile și durerile camarazilor săi.

Aceasta o zic cu atât mai mult, cu cât cruzime și brutalitate către animale sau către colegi n'am observat. Obrăsnicia, îndrăsneala sau încăpățănarea sînt departe de el.

Contemplativ mai în totdeauna, evlavios în orele de religie, la biserică și la rugăciune! — Acestea probează, că posedă în deajuns sentimentul religios: rezultat al poveștelor mamei, care de sigur în orele de lipsă a căutat cu fiul său consolațiune în religie.

Afectele rezultă din dezechilibrarea momentană a ideilor. — Orî-carî ar fi afectele (stenice sau astenice), când sunt prea potențate, pot periclita atât fizicul cât și moralul. — Elevul meu

nu e predominat de asemenea afecte. Indiferentismul și apatia formează predilecția lui «Nihil mirari» vorba stoicilor.

Concentrațiunea într'un moment dat a sentimentelor espuse, dă elevului N... N... o dispozițiune domoală și une-orî chiar serioasă.

Din idei se produc în sufletul nostru sentimente și tot din idei — prin sentimente — se nasc noi fenomene spirituale numite *tendințe* sau *năsuințe*.

Năzuința în forma cea mai decisă se chiamă *voință*, «Voința în sine (zice D. St. C. Mihăilescu) este cea mai înaltă însușire a ființei omenești.... este esența orî-căreî ființe vii.» — Am arătat în partea primă a acestui tratat, că punctul de culminațiune al educațiunii este formarea *caracterului moral*. Esența caracterului moral însă este «*constanța și consecuența voinței*», — iată cum totul se reduce la *îndreptarea voinței*.

«Îndreptarea voinței depinde de la deprinderea în a judeca drept. — Cine se simte slab, nu are încredere în sine și cine n'are încredere în sine, are o voință puțin energetică.» — Pe aceste 2 mari adevăruri, me bazez, pentru a me pronunța asupra voinței elevului N... N... Am spus, că fizicul lui nu este tocmai debil și că în sfera noțiunilor ce posedă, judecă esact. — Se hotărăște cu multă greutate, dar este constant în ceea-ce a zis o dată, ved multă îngrijire și mare stăruință în lucrările sale. — Toate acestea mă conduc să zic, că: voința elevului N... N... a trecut peste prima fasă de desvoltare (voință instinctivă) și că are o voință rațională pe cale de a deveni energetică.

Născut în sărăcie, amenințat prin urmare a mări proletariatul zilnic, ca mulți din acei pentru cari soarta s'a arătat prea vi-tregă în împărțirea bunurilor materiale, — a avut însă norocirea de a rămânea sub îngrijirea celor 2 femeî. Acestora li se datorește moralul lui, de care mă declar foarte mulțumit.

Voința lui formată în direcțiunea, spre care este pornită, — sunt sigur, că-l va face triumfător asupra nevoilor vieții și-l va scăpa de caprițiile schimbăcioase ale soartei.

Concentrat și retras în sine, indiferent față de împrejurările externe (sensibilitate puțină) pe de o parte, serios și stăruitor în întreprinderile sale (energie mare) pe de altă parte, — iată în resumat calitățile preponderante ale elevului N... N... — calități ce caracterizează un temperament mijlociu între flegmatic și melancolic.

George N. Costescu

1892 Decembre.

Elev în anul IV-lea școala de institutori

EDUCAȚIUNE

Chemarea școalelor populare.

Chiemarea școalelor primare este, după cum le arată și numele, de a crește și instrui (învêța) pe fiii poporului, ca devenind maioreni, să aibă și oare-care folos practic după învățătura lor. Așa ar trebui să fie în realitate, dar pe cele mai multe locuri se întâmplă, că partea primă, adică educațiunea (creșterea), e lăsată cu totul în sarcina familiilor și numai partea a doua se ia în considerațiune, adecă instrucțiunea sau învățătura în înțelesul strîns al cuvîntului.

Ce urmează de aci ?

Urmează că cele mai multe din școalele noastre primare își ajung scopul numai unilateral; căci, de și copiii, cari le absolvază, știu binișor ceti, scrie și socoti, ei n'au nici cele mai elementare noțiuni de creștere. La aceasta vina cea mai mare o poartă și familia, dar nu mai puțin și școala. Familiile se mai pot escusa în cât-va, că ele însele nu știu, și cele mai multe lasă de cresc copiii așa precum i-a lăsat Dumnezeu; școalele însă trebuie să îndrepteze aceea ce familiile au neglijat.

«Ia vedeți, copii, de salutați oamenii pe drum, cu cari vă întîlniți; mergeți frumos către casă, doî cu doî, nu alergați, nu sbierați; nu aruncați cu pietri, nu vă bateți; bateți la ușă, când mergeți acasă; luați-vă pălăriile de pe cap și salutați tare și respicat pe părinți; sărutați-le mânila, dacă e obiceiul așa și

dacă ei o cer aceasta, în casă nu stați cu capul acoperit ; ascultați de părinți și nu le întoarceți vorbele îndărăt ; când intrați la strein în casă bateți la ușă, salutați tare și vă descoperiți capul etc. etc.», —sunt tot atâtea reguli de educațiune, din cari școala primară trebuie să facă lege, căci la din contră tot ea și învățătorul sunt responsabili.

«Așa te-a învățat dascălul, măi băiete, să te bați ?» Zice nenea Pavel întâlnind băieții venind de la școală și bătându-se pe drum.

Se înțelege, că de aci urmează și oare-care răceală și neîncredere față de școală și învățător : «fiind-că nu-ți învață destulă omenie,» după cum zice poporul. Poporul nu prea are grijă, că câta carte i-a învățat copilul lui la școală ; dacă însă vede, că copilul lui, după un an de școală, știe zice rugăciunile, știe număra și cânta măcar «Doamne miluește-ne», în biserică, atunci se afiă mulțămît. Da, așa este poporul, pe cele mai multe locuri ! și învățătorii noștri ar trebui să țină cont de aceste așteptări ale lui, căci la urma urmelor «*non cholae, sed vitae discimus*», zicea și străbunii noștri.

Poporul nostru a avut atât în trecut, cât și în prezent multă rivnă către carte. Dovadă avem, că înainte de aceasta cu o jumătate de veac, copiii se furișau prin școalele streinilor, și învățau acolo carte după multe șicane și greutateți, se adunau în câte-o casă închiriată, căci școale proprii nu erau, unde nici pe frigul cel mai mare nu le făcea nimeni foc, și acolo cântărețul sau alt cârturar din sat îi învăța cetitul după metoda vechiă : *az, buche, vede* etc. Și, o Doamne, ce chinuri mai suferiau bieții copii, până ajungeau la ciaslov sau psaltire. Virgașul din nuele de mesteacăn era pururea în mâna dascălului, cu care le făcea copiilor niște plesne pe obraz, de eugetai, că toate pisicile din sat au tras pe obrazul lor. Linialul găurit și muiat și el în apă sărată, încă sta la îndemână pentru palmă, și în urmă boabele de cucuruz pentru genunchi. Și toate aceste pedepse barbare nu au fost în stare de a speria poporul nostru de școală.

Pentru ce ?

Pentru-că el atunci își da copii *de voie bună la școală*, iar astă-zî *trebuie să-î dea de silă*. Da, așa este! Pe multe locuri poporul nostru nu se mai uită cu aceeași dragoste la școală, ca în trecut; el a jertfit și jertfește și astăzi mult pentru școală; și-a lăsat plugul în brazdă; și-a lăsat sapa, coasa și alte lucruri și a alergat de a făcut un edificiu mareș numit *școală*; plătește din al seü pe învățator,¹ dar nu-și poate închipui, că după toate acestea el va avea încă să sufere și neplăceri.

Școalele noastre primare se încep de regulă, unele prin 1 Septembrie, altele la 1 Octombrie, iar altele și mai târziu. Învățătorul adună copiii; astă-zî vin doi-trei, mâne trei-patru și așa pe schimbate, azi rămâne unul, mâne altul, până ce intră iarna. Învățătorul, fiind și el silit, face arătare despre absență la primărie, aceasta însă nu vrea să știe de păsul învățătorului, căci are ea destule de-asupra capului. Învățătorul mai face una-două ori trei arătări, iar mai pe urmă aleargă la solgăbirău². Solgăbirăul caută legea, ese afară în comună, provoacă pe primar să dea toate arătărilor de absentii, apoi se iaü prin comună la prețuire și venzare. Unul trebuie să platească o gloabă de 5 fl., altul una de 10 fl. iar altul poate chiar 20 fl., cu carü omul și-ar fi putut acoperi toate contribuțiunile de peste an.

Acum ține-te școală și dascăle, la înjurături, dacă veï putea scăpa numai cu ele. Da, s'aü întâmplat și se vor mai întâmpla încă multe casuri de acestea. Și cu ce ochi va privi acum omul acela sărac la școală și învățator?—De sigur, că cu multă amărăciune și dispreț!

Și oare, pentru ce se întâmplă de acestea?

Pentru că unii învățători și directori școlari nu sunt destul de previiitori și practici. Cu deosebire unii dintre acești din urmă,³ carü ca parochi aü mai multe daraveri cu parochienii lor, fac pe învățator să pășească în modul arătat față cu po-

1. Este vorba de Româniî din Austro-Ungaria.

2. Subprefect.

3. In Austro-Ungaria la școalele confesionale preoții sunt directorii școalelor.

porul, după care procedură, în cele mai multe cazuri și ei trebuie să-și ia catrafusele din comună, «căci cine seamănă vânt, furtună va secera», zice cu drept cuvânt și proverbul.

Cunoscând grelele împrejurări economice, în care trăiește și poporul nostru și cărora avem să atribuim multe absenții de școală, mai ales din toamnă și primăvară, se naște acum întrebarea: cum să procedem, ca să nu înstreinăm pe popor prin pedepse de cauza noastră școlară?

Întrebarea aceasta s'a mai sulevat odată în «Familia și Școala» din Brașov, dar răspunsul nu l-am cetit. De aceea eu voi încerca să răspund la întrebarea aceasta în mod independent.

Deși știu proverbul, «că nimenea nu poate servi la doi domni», totuși eu cu privire la cercetarea școlii în timpul toamnei și primăverii, cred, că numai ast-fel vom putea afla un «*modus vivendi*», dacă vom face concesii și poporului și ne vom împlini datoria și față de autoritățile noastre superioare școlare.

Poporului să-i facem concesii în lucrurile lui mai grabnice de economie, ca să vadă, că nu sunt dușmani, ci prieteni și bine-voitori lui, iar cu copiii, cari cercetează școala să ținem prelegeri regulate, fie și numai pentru a repeta materialul parcurs în decursul anului său în anul precedent, ca autoritățile superioare să nu aibă cuvânt de-a zice, că tragem salariul de geaba.

Procedura aceasta într'adevăr este cam grea, dar mie mi se pare cea mai naturală, pentru că nu trebuie să uităm nici proverbul străbun: „*quem dii oderunt, pædagogum fecerunt*“. Da, trebuie să avem paciența graurului din poveste, care vrând să bea apă din sticlă numai de jumătate umplută, s'a apucat a căra petricele cu o sânguință de necrezut, până ce a ajuns cu ciocul de a putut bea.

La începutul anului școlastic trebuie să ne mulțămim dar cu școlarii mai mărișori, cu cetitul, scrisul și comptul celor pertractate deja, iar cu începătorii făcând deprinderile necesare la scris pe tăblițe, sau în lipsa acestora, pe tabla cea mare a școlii. Unde sunt fonduri școlare sau bisericești, n'ar strica, dacă s'ar

provedea toți școlarii cu cărțile și tăblițele necesare, căci punga învățătorului în cele mai multe cazuri e goală și n'ar trebui apelat tot numai la ea.

Nu voesc a intra în specificarea materialului de propunere de peste an, sau în tractarea metodică a aceluia, căci despre acelea fie-care învățător trebuie să fie acasă; mă voiu mărgini aci de a atrage atențiunea d-lor colegi asupra unui singur obiect, de la a cărui propunere cu succes atârnă în partea cea mai mare infiltrarea simțului național, și acela este *cântul național*.

«Românul», a zis un savant literar de ai noștri «e născut poet», fiind-că cele mai multe poezii el și le-a făcut prin geniul său în decursul seculilor trecuți. Și precum au fost timpurile acelea, așa și-a format și el poeziile sale: de dor, de jale etc. Ast-fel a ajuns poporul nostru, ca el să aibă o întreagă colecțiune de cântece, pe cari le admiră chiar și streinii, și de cari el se știe folosi la timpul cuvenit.

Când Românul e vesel îți trage doine și hore de cele mândre și frumoase; când e supărat, îți trage de cele duioase, de cugeti, că ți se sfâșie inima de durere; în șezători, cari sunt concertele lui de peste iarnă, la colindat, la ospete, în clăci la arat și săpat, el îți are cânturile sale potrivite, ce-a învățat fără nici o școală. Iar astăzi, când pe multe locuri se află școale de câte o jumătate secul, tot numai acele cânturi se aud, prin urmare cu drept cuvânt se întreabă unii: cu ce ese generațiunea mai tinăra din școală?

Intrebarea este foarte la loc! Am zis mai sus, că nu pentru școală, ci pentru viață învățăm. De aceea nu numai învățătorii, ci și preoții noștri au o datorință mare de împlinit, îngrijind ca tinerimea să cânte și după ce ese din școala de toate zilele și de repetițiune. În șezători, la colindat, în clăci și alte întruniri se potrivește de minune, după o colindă, sau altă doină frumoasă, Marșul lui Mihaiu, al lui Iancu, «Deșteaptă-te, Române» al lui Mureșianu, Hora unirii, Tricolorul și

altele. Această chemare o mai au școalele noastre naționale de împlinit, până când încă nu este prea târziu.

Să cultivăm deci mai cu deadinsul cântul național, nu numai în școală, ci și afară din școală. Și aceasta să o facem cu atâta mai vârtos, cu cât vedem, că tinerețea noastră pe unele locuri trebuie să mai treacă acum și prin purgătorul maghiarisării.

(Gazeta Transilvaniei).

Nițulescu.

EDUCATIUNEA MORALA ¹

DE

I. G. NEAMȚU

Am zis, că ordinea face posibilă economia.

Obiectele conservate în ordine nu se ruinează, sunt totdeauna curate, durează totdeauna mult. Dar cea ce contribuie mai mult în a deprinde copiii la economie, este de a-i face să întrebuinteze ori-ce obiect cu folos. Nimic nu poate face pe copil mai econom de cât câștigarea convicțiunii, că omul cea ce păstrează bine, ce știe lucra, poate întrebuinta cu folos chiar și cel mai nensmănat lucru.

Așa d. e. pentru o cravată, un guler, o pereche de manșete etc., ce credeți, câtă ștofă se cere? Aproape nimica toată; mici cărpulițe ce femeea neeconoamă le aruncă. — O! câte familii ruinate, câți copii lipsiți de mijloacele de creștere, câți bărbați reduși a înșela, a fura, a nedreptăți, numai și numai pentru-că femeile lor, mumele lor, n'au înțeles ce calități prețioase sunt ordinea și economia, pentru-că n'au fost deprinse de mici a întrebuinta totul, chiar și cea mai mică cărpuliță.

Mulți părinți însă își fac copiii lor risipitori, pentru-

1. Vezi numărul precedent.

că fără nici un control le dă sume de bani de cheltuit.

Nu zic ca să nu li se dea copiilor bani de fel, din contră să li se dea din când în când (nu mulți însă de-odată), dar din acei bani ei să-și cumpere ceva util și durabil totodată. Sunt mulțime de obiecte ce plac copiilor, d. e. călimare, colorii, modeluri de desemn, cărți plăcute etc. etc. lucruri pe cari-și pot cheltui banii lor, economiile lor.

Copilului risipitor, ce-și dă banu pe așa zise nimicuri, să nu i-se cumpere nici odată vr'un lucru util și plăcut tot-odată. Dacă ar dori d. e. un atare lucru, trebuie dus în prăvălie, să târgue cea-ce-î place, iar când vine rândul la plată, se cer banii săi, economiile sale. De a risipit tot ce a avut, de n'a economisit nimic, obiectul dorit nu se plătește. Lasă-l să sufere de efectele risipei sale, pentru-că aceasta-l va face să vadă răul și să-l evite altă dată.

Mult bine va face societății educatorul ce va forma copii economi; mult va asigura dînsul prin acea economie fericirea fiitoareii familii a copiilor ce crește; dar spre a fi moral, spre a putea fi util, nu trebuie să meargă cine-va cu zelul până la *exces*.

Excesul unei calități, constituie defect. Economia exagerată devine sgârcenie, iar sgârcenia este un viciu foarte degradator.

Omul sgârcit devine egoist și prin urmare inutil omenirii, ba, de multe ori inutil chiar șie-și. Sunt oameni sgârciți, cari se lipsesc chiar și pe dînșii de tot cea ce le trebuie.

Din doă vîțuiri, aș prefera să ved pe om risipitor de cât sgârcit.

Cu tact, cu măsură, cu prudență, educatorii pot forma oameni economi iar nu sgârciți; și fie care educator își va ajunge acest scop, dacă va deprinde pe copii să întrebuițeze tot, să nu arunce nimic, să nu risipească

banii și lucruri prin disordine și necumpăneală, fără să-i oprească însă de a veni în ajutorul altora, d'ă îndatora pe alții. Să profite copilul de cea ce-i aparține, dar să nu i-se permită a refuza nimic celui ce se află în necesitate.

Să convingă educatorul său muma pe copilul ce crește că omul, ce profită de lucrurile altora, este dator să lase și el pe alții să profite de lucrurile lui. Alții ne procură cea ce ne trebuie, prin urmare și noi să facem ast-fel. Aceasta e un drept și o datorie.

Pe lângă alte calități ce deșteaptă, ordinea mă face pe om și *esact*. Esactitatea e de o importanță foarte mare, pentru-că contribuie imens la bună starea omului și ușurează deplin reușita în întreprinderi. De aceea dar educatorii își vor ține de sacră datorie a desvolta această calitate prețioasă.

Negligend ordinea de la copii, se neglige și esactitatea de la ei.

Deprindeți-i de mici să fie punctuali în tot cea ce fac, să-și îndeplinească datoriile cu esactitate. Dați-le mici comisioane și cereți ca să fie îndeplinite cu deplină esactitate.

Cu ordine, economie și esactitate veți ajunge, D-lor educatori, a forma oameni utili, atât lor cât și societății, oameni, cari se vor afla în condițiunile principale de a prospera, și a atrage după sine prosperitatea generală, fericirea tuturilor.

Omul este creat pentru lumină și adevăr.

Indată ce se deșteaptă în copilul-om sensul moral, educatorii trebuie să-l convingă că scopul omenirii este nu de a nega, ci și de a cunoaște *adevărul*, de a-l cunoaște și a-l urma.

Omul ce minte, falsifică natura, se opune destinațiunii sale, comite o crimă. El nu va minți, dacă e deprins de mic la adevăr.

Minciuna e născută din multe simțimente rele ; dar foarte ușor provine și din ușurință sau rea deprindere.

Nimic nu poate fi mai corupător ca minciuna ; omul cu minte, chiar fără intențiunii rele, ajunge să-și dobândească cele mai urite vițurii.

Să nu crează pedagogii că e destul ca un copil să nu mință din invidie, să nu mință din *calomnomanie*, să nu mință pentru a-și ascunde faptele rele. Copilul să nu mință nici minciunii inocente, să se deprindă a fi incapabil de un neadevăr.

Dragostea adevărului atrage după sine toate virtuțile și ferește pe copil de toate vițurile ; căci neputând minți, el nu comite nici fapte cari nu pot fi mărturisite.

Cu toate astea însă, foarte des se întâmplă că inșiși educatorii fac pe copiii mințitori.

Asprimea superiorilor, lipsa de încredere, disprețul, restrâng sufletul copilului, îl concentrează, îl închid ; din imposibilitate de expansiune, copilul căută singurătatea, întunericul. În întuneric, el să deprinde a viețui cu minciuna și numai suferă adevărul întocmai ca și pasărea nocturnă lumina.

Creșteți copiii conform naturei ! Dațile libertate, încredere, aer, lumină ; nu le refuzați nimic din ceea ce le acordă natura : să se miște, să se joace, să mănânce, să alege, să sară, să strige, să fie vesel, fericiți, să se bucure de viață, să aspire din toate puterile lor tot ce nu le este vătămător, tot ce este creat pentru dăruirea și pentru ce sunt ei creați, și acești copii apoi vor fi sinceri, vor fi conștienți, vor fi incapabili de minciună.

Observați copiii și vedeți, că natura nu-i învață să mințească. Din contră instinctele lor sînt numai francheță și sinceritate. Noi, în loc d'ăi admira, d'ă ne închina înaintea acestei virtuți, noi reprimăm în ei explo-

siunile de adevăr, de sinceritate; noi altoim purul lor suflet cu altoiul tutulor viciurilor: minciuna.

De voim generațiunii virtuase, generațiunii fericite, atunci să încetăm cu minciuna; nici odată să n'o mai tolerăm; nici odată să nu punem pe copil în pozițiune a minți.

Copilul va fi pus în pozițiune d'a minți, când îi vei cere cea ce e contra naturii, contra forțelor și contra aplicărilor sale. Va fi pus în pozițiune d'a minți, când școala în care se află este rău supra-vegheată, când învățătorul nu știe ce să petrece în clasă și cere de la elevi relațiunile nedisciplinei și disordinei. Va fi pus în pozițiune d'a minți când educatorul său îi premerge cu exemplul, se depărtează de adevăr.

Educatorul bun știe să facă pe copii așa de sinceri și plini de francheță, în cât ei nu vor cunoaște de cât adevărul.

Când, din neorocire, un copil sosește în școală cu viciul minciunei, atunci învățătorul trebuie să ia toate măsurile spre al desbara de acest viciu degradator. Blandețea învățătorului, încrederea sa în copil, deprinderile de sinceritate și francheță a tutulor elevilor, supraveghiere ce face minciuna imposibilă, adese-ori sint suficiente spre a distruge acest viciu contractat sub alte împrejurări. În caz contrar, arată-i copilului toată uriciunea minciunei; făl să priceapă cât de mult degradă minciuna pe om.

Mintitorul incoregibil trebuie aspru pedepsit; nici odată să nu se lase să profite de minciunile sale. Ba, în anumite casuri să nu i se creadă chiar adevărul de-l spune.

(Va urma).

SCHIȚĂ DE COMPARAȚIUNE ÎNTRE COMENIUS ȘI PESTALOZZI

Ca conclusiune, din studiul meu Comenius și Pestalozzi rezultă următoarea „schiță de comparațiuni.”

Comenius

1) Avea o cultură, științifică, academică.

2) Iși ridică pedagogia sa pe baza activității «*naturei externe.*»

3) Iși îndrepta atențiunea mai ales, asupra materialului de învățămînt.

4) Era, mai mult, omul minții.

5) Era un om de o reflecșiune precumpănitoare.

6) Avea multă experiență, era multilateral; era filolog și polilog; claritate și sistem în cugetările sale.

7) A tradus multe scrieri străine; era, mai mult, reproductiv, și întemeetorul pedagogiei sistematice.

8) Iși îndrepta atențiunea, mai ales, asupra educatorului: natura, mama, învățătorul

9) Maxima lui principală era: «nu învățăm pentru școală ci pentru viață.»

10) Stăruia, ca perfecțiune

Pestalozzi

1) Era un autodidactic.

2) Iși baza pedagogia pe activitatea «*naturei interne,*» a elevului.

3) Iși îndrepta atențiunea, mai ales, asupra dezvoltării facultăților sufletului ominesc.

4) Era, mai mult, omul inimei.

5) Era un om de o imaginațiune precumpănitoare.

6) Era unilateral; repețițiuni dese; lipsă de cunoștinți limbistice; confusiune și obscuritate în stil.

7) Era, mai mult, poet, prin «*Leo. ard și Gertruda*» se face întemeetorul romanului popular clasic.

8) Iși îndreaptă atențiunea mai ales, asupra formei și numărului; aceste devin mijloacele sale principale în educațiune.

9) Avea în vedere, mai ales elasticitatea posibil de mare, a spiritului.

10) Sătruia, ca perfecțiunea

nea omului să se facă prin cunoștințe; ținta lui era cultura *reală* a omului.

11) Stăruia, mai ales, pentru organizația externă a școlii.

12) Proceda, mai mult, în mod deductiv.

13) Vroia să cunoască toate lucrările din cauzele lor.

14) Intrebuința, forma sintetică, dialogică și enciclopedică.

15) Impărți școala, mai ales, după persoane, timp și materie.

omului să se facă prin puțința de a lucra; ținta lui era cultura etică a omului.

11) Stăruia mai ales, pentru organizația internă a școlii.

12) Proceda, mai mult în mod inductiv.

13) Zicea: «Centrul a toată cunoștința este centrul observator».

14) Intrebuința forma analitică, monologică și concentrică.

15) Aduse la valoare studiile principale ale școlii populare: religia, limba, și aritmetica.

V. Gr. Borgovanu.

DIDACTICA MAGNA¹

DE

AMOS COMENIUS

Tradusă în românește de

PETRU GĂRBOVICEANU

CAPITOLUL XXXI

Academia

1. Ce e drept, până acolo nu se extinde metoda mea; cu toate acestea, ce ar strica, dacă amintesc, până unde merg și aci dorințele mele? Am zis mai sus, *că completarea tuturilor științelor și studiilor mai înalte se lasă cu drept cuvânt pe seama academiilor.*

2. Eū doresc așa dar.

1. Vezi numerile precedente ale acestei reviste.

I. *Ca acolo să se predea studii în adevăr universale, ca ast-fei să nu existe nimic în științe și în sfera înțelepciunii omenești, ce nu s'ar studia.*

II. *Să se întrebuinteze o metodă ușoară și temeinică spre a înarma pe toți acei, cari vin aici, cu o cultură solidă.*

III. *Să se distingă cu titluri onorifice publice numai acei, cari și-au ajuns cu succes scopul lor și sunt abili și demni de a li se încredința conducerea afacerilor omenești.* Ce cere fie-care din aceste dorințe ale mele, voi arăta pe scurt în următoarele :

3. Pentru ca studiile academice să fie universale, e nevoie de 1, *profesori*, cari cunosc toate științele, artele și limbile și sunt în stare să le comunice și altora; 2, o *biblioteca* cu diferiți autori însemnați și care să fie la dispozițiunea tuturor.

4. *Lucrările academiei vor progresa cu ușurință și succes 1, dacă se vor trimite să studieze aci numai spiritele cele mai alese,—floarea omenirii; ceilalți însă, să se trimeată la plug, la meserii sau comerț, fie-care la ce e născut.*

5. II, *dacă fie-care se dedică studiului la care l-a destinat natura.* Căci, după cum prin impulsul natural unul poate deveni un mai bun musicant, preot, naturalist etc., de cât altul, tot așa unul poate fi mai apt pentru Teologie, medicină și științele naturale, de cât altul. Contra acestui fapt se păcătuiește însă foarte adesea, când se caută de a se face din orî și ce lemn un Mercur, contra înclinațiunilor naturale. De aceea se întâmplă, că nu putem produce nimic de valoare, dacă începem studii contra chemării noastre și că adesea orî ne lăsăm în lucruri secundare mai mult, de cât în propria noastră chemare. De acea ar fi bine ca la terminarea gimnasiului de către școlari să se țină un examen public de către conducătorii școlii și să decidă cari din tineri pot urma cur-

surile universitare și care să se ocupe cu alt-ceva. Acela care își vor continua Teologia, poate cu dreptul și medicina, fie-care după înclinațiunile naturale sau după nevoile bisericești și ale statului.

6. *Al treilea, trebuie ca spiriturile distinse să se îndemne spre toate, ca ast-fel să nu fie lipsă de bărbați mult știutori* (πολυμαθεῖς) *a tot știitor* (παμμαθεῖς) și a tot înțelepți (πάνσοφοι).

7. *Să se îngrijască însă, ca Academiiile să educe numai școlari silitori, morali și zeloși.* Pseudo-studenții din contră, care își întrebunțează averea și timpul în lenevie și lucș și servesc altora ca exemplu corupător, să nu se tolereze.

Unde nu e epidemie, nu poate fi contagiune, dacă toți își îndreaptă atențiunea asupra lucrărilor lor.

8. Am zis, ca în Academii să se studieze scriitorii de tot felul. Ca aceasta să nu devie însă prea obositor, de și folositor, ar fi de dorit, ca oamenii învățați, ca filologii, filosofi, teologii, medici etc., să se hotărască de a arăta tinerimii studioase aceeași favoare, pe care o oferă și geografii studenților de geografie, desemnându-le pe tablă provinciile întregi, regate, continente, în cât pot să intuiască de odată cele mai îndepărtate țări și mări. Căci, de ce nu s'ar reprezenta un *Cicerone*, *Liviu*, *Platon*, *Aristotel*, *Plutach*, *Tacit*, *Celsius*, *Augustin*, *Ieronim* etc., în același chip după cum reprezintă pictorii țări, case, orașe și oameni? Și nu numai prin estrase de pasage și zicători din scrierile lor (după cum fac unii), ci prin sisteme, care să coprindă cugetările lor fundamentale.

9. *Asemenea extrase din autori vor fi de un mare folos*, a) pentru acei, care n'au timp de a citi toate cu de-amănuntul și ca prin aceasta să-și procure o cunoștință generală de diferiții autori. b) pentru acei, care (după sfatul lui Seneca) doresc să se ocupe cu mintea cu unul mai în special (căci nu toate se potrivesc în

același chip pentru toți), ca ast-fel să poată face cu ușurință și cu rațiune o alegere, după ce a esamnat și apreciat mai mulți, va căpăta plăcere de unul sau altul. c) pentru acei cari au să citească autorii în întregul lor, vor servi aceste estrase ca o preparare escententă spre a-i putea citi cu folos. Intocmai ca unuia care dorește să călătorească, îi va fi de folos să cunoască mai dinainte pozițiunea locului din geografie, spre a putea observa mai cu ușurință, siguranță și plăcere toate amănunțirile, ce se vor oferi mai târziu ochilor săi. În fine, vor fi de folos tutulor pentru o repetițiune a autorilor la cari se poate afla tot-d'a-una ceva, ce poate atrage și trece în carne și sânge.

10. Asemenea compendii se pot publica separat pentru școlarii săraci și pentru acei ce nu sunt în stare de a citi cărți întregi, sau se pot adăoga autorului respectiv, ca ast-fel, acel care vrea să citească, să capete mai în-tâiu o privire generală.

11. *În cea ce privește esercițiurile academice, cred că ar fi bine să se facă cercetări comune după felul colegiului Gelian.* (Acelaș Gelian scriitor latin din secol. al II). Și anume: îndată ce un profesor ține o prelegere asupra unui subiect oare care, să recomande studenților să se citească toți autorii mai însemnați, ce au scris asupra acestui subiect. Și despre ce a vorbit profesorul în public în orele a. m. să mai revie încă o dată în întreaga adunare în orile p. m. Se poate, ca studenții să pue întrebări profesorului, fie că unul n'a înțeles bine, sau că are vre-o bănuială, fie că altul a găsit ceva contradictoric în autorul său întemeiat cu argumente și altele de felul acesta. Cu această ocaziune, fiecare student va fi liber de a răspunde (bine înțeles după o anumită ordine) și alții de a decide și răspunde, dacă întrebarea a fost bine discutată. Și în fine profesorul ca președinte va avea dreptul de a termina

discuțiunea. Cu chipul acesta, tot ce s'a uitat în comun, nu numai că devine spre folosul tuturilor, dar se poate întipări mai puternic spiritului, spre a face progrese adevărat solide în teoria și practica științelor.

12. Prin ast-fel de exercițiuri comune se poate do-bândi aceea ce am dorit noi și doresc toți oamenii de bine și anume *ca să fie încoronat cu onorurile publice numai cel demn*. Aceasta se poate realiza după pă-rerea mea, dacă această afacere nu va depinde de hotărârea unei persoane sau a alteia, ci de conștiința publică și de mărturia tuturilor. O dată în an așa dar, să ne facă și în Academii o inspectie de către un trimis al Regelui sau al Statului, întocmai după cum se fac la școalele inferioare de către inspectorii școlari.

Și cu această ocaziune să se examineze, cum își în-deplinesc datoriile atât învățătorii, cât și școlarii și aceleora *care s'a distins mai mult prin sârguința lor, să li se recunoască aceasta în public, acordându-li-se titlul de doctor sau magistru*.

13. Spre a se înlătura însă orî și ce înșelăciune va fi toarte nimerit la disputațiunile pentru dobândirea unui grad, ca candidatul (sau mai mulți) să se așeze în mijloc, fără ca să aibă cine-va preșidenția. Atunci să i se facă diferite obiecțiuni, de către bărbați învățați și experimentați și tot ce cred ei, ca să poată cunoasce ale sale progrese în teorie și practică. De ex.: diferite întrebări din text (din sf. scriptură, din Ipocrat, din Corpus juris etc). *Unde e scris aceasta sau aceea? Care sunt opiniunile candidatului asupra acestei sau acelei chestiuni? Cunoasce cine-va vre-un scriitor, care are altă opinie? Și care e? Ce argumente s'ar putea opune acesteia? Și în fine, cum s'ar putea rezolva?* Și altele de felul acesta. În practică tot așa: *I se vor presenta candidatului diferite cazuri de conștiință, de boale, de drept. Cum va proceda în cazul acesta sau*

acela? Și de ce așa? I se vor propune în fine diferite cazuri și i se vor face diferite obiecțiuni, până ce se va dobândi convingerea, că e în stare să judece solid asupra ori și cărui chestiuni etc.. Cine nu va spera atunci, că acei cari știu că au să treacă un examen public așa de serios, așa de sever, nuși vor depune toată silința?

14. Despre *plimbări* (cari am spus să se facă în acest interval de șase ani, sau după trecerea lui) numai am nimic de zis, afară poate, că opiniunea lui Platon îmi place foarte mult și că corespunde argumentelor mele, *dacă nu permite tinerimii să călătorească mai înainte de ce n'a înlăturat cu desăvârșire vanitatea fecului tineresc și n'a ajuns în posesiunea prevederii și dibăciei necesare pentru plimbări.*

15. Numai e nevoie de amintit, cât de necesar ar fi un **Collegium didacticum**, înființat într'un anumit oraș, sau dacă nu e nici o speranță între învățați, cari sunt destinați și în acest mod de a lăsa la creșterea gloriei lui D-zeu, — cel puțin din partea corporațiunilor, cari pot să rămână acolo unde sunt, însă să fie în comunicațiune spirituală. *Silințele unite ale lor să tindă într'acolo, de a studia din ce în ce mai mult bazele științelor spre a clarifica mai bine lumina tutelepciunii și de a o răspândi cu un rezultat mai fericit asupra neamului omenesc ca să poată progresa afacerile omenirii prin invențiuni noi și folositoare.* Căci dacă nu voim să stăm pe loc, sau să dăm înapoi, atunci trebuie să ne gândim asupra progresului lucrului bine început. Și fiindcă pentru aceasta nu e de ajuns un singur om, sau o singură epocă, de aceea trebuie ca mai mulți împreună și succesiv să lucreze la continuarea lucrului început. Acest colegiu universal va fi pentru celelalte școli, acelaș lucru ce e stomacul pentru membrele cor-

pului și anume un laboratoriu de viață care oferă tuturor energie, viață și tărie.

17. Să ne întoarcem iarăși la aceea ce mai avem de zis asupra școalelor.

(Va urma).

REZULTATUL ȘCOALELOR RURALE

(NOTIȚĂ STATISTICĂ)

Din expunerea de motive a proiectului de lege asupra învățămîntului primar și normal extragem următoarele date statistice:

România număra:

In anul 1888—89, 2773 de școale primare rurale;

In anul 1889—90, 2868 de școale primare rurale;

In anul 1890—91, 2970.

Aceste școale au dat:

In anul 1888—89 1315 absolvenți;

» » 1889—90 1467 »

» » 1890—91 1615 »

Ast-fel dar in termen mediu jumătate din numărul total al școalelor noastre primare rurale nu au dat in ultimii trei ani nici un absolvent de școală.

Ultimele cifre ale tablourilor de recrutare sunt elocvente. Ast-fel din 25,543 de recruți ai contingentului 1889 d'abia 2004 știaă citi, restul de 23,539 erau fără știință de carte.

Aceeași proporțiune îngrijitoare s'a păstrat in anii 1890—91 și 92.

Tabloul este următorul:

Totalul tinerilor înscriși pe tabele de recensămînt și admiși:

recenți	Cu știință de carte	Fără știință de carte
1890, 28.439	2.348	26.091
1891, 28.715	2.541	26.174
1892, 29.950	2.215	27.815

Aceste țifre ne probează—zice d-l ministru în expunerea sa de motive—că o sciziune există în societatea noastră, că comorile de idei care grație culturii occidentale au devenit patrimoniu al câtor-va aleși, rămân ascunse masei profunde a poporului român, că distanța dintre cele două părți ale națiunii devine din ce în ce mai mare cu cât minoritatea se înalță printr'o cultură mai întinsă și că ar putea veni un moment când am pierde puțința de a pune societatea română pe o bază sănătoasă.

Statisticu.

ROLUL ȘCOALEI ÎN MIȘCAREA NAȚIONALĂ

Pentru ca mișcarea națională să poată din pură abstracțiune să se coboare pe terenul realității, trebuie condusă cu multă pricepere și pregătiri prealabile trebuesc făcute într'un mod indubitabil.

Spre a nu ne mărgini numai la manifestări platonice de simpatie, care dacă nu sunt serios susținute prin fapte, idealul unității naționale nu va deveni o realitate, suntem nevoiți a ne întoarce privirea către școală.

Cred că rolul școlii, și când zic școală înțeleg dascălii, cari sunt sufletul școlii, este așa de mare în cât fără el reușita nu presintă garanții serioase. Profesorul luminat și convins are puțința de a face din școlarii săi, cetățeni buni, patrioți sinceri și capabili de sacrificii, după cum poate face niște ființe sceptice, reci la strigătele de disperare ale fraților noștri.

Profesorului îi este dat ca din pasta moale și lesne accesibilă de ori-ce formă, numită școlar, imprimând în ea ideile, aspirațiunile, simțimintele și idealul său propriu, să facă o ființă capabilă de a înțelege datoriile sale față de familie, de țară și de umanitate.

Un eminent publicist vorbind de cauzele cari au făcut pe Germani să câștige victoria de la 70, constată că nici Bismarck, nici Moltke n'au învins pe Francezi ci patriotismul profesorilor germani.

Intr'adevăr, profesorii convinși că realizarea ideii de unitate e singura soluție a măririi și fericirii Germaniei, propagă această sublimă idee de pe catedră, o face să intre în inima școlarului și să formeze o parte integrantă din ființa lui, și cum școlarul de astăzi e cetățeanul de mâine, și deci soldatul și apărătorul țării în timp de război, înțelegem bine serviciul adus cauzei, căci cetățenii erau pregătiți și convinși de mai înainte de valoroșii profesori.

Toți știm cu cât curagiu și bărbăție se bate cetățeanul pătruns de dreptatea cauzei pentru care luptă, de ce sacrificiu e capabil, cu câtă abnegație suferă când știe că numai ast-fel va contribui la gloria și fericirea neamului său.

Numai atunci când profesorii noștri vor înțelege frumosa lor misiune în educațiunea poporului, când vor ști să ne arate de unde venim și unde *trebuie să ajungem*; atunci și numai atunci când fie care profesor, convins el mai înainte de vitalitatea, menirea și legitimitatea aspirațiunii ale neamului său, va ști să implante în inima școlarului, simțimintul datoriei către școală, vom putea privi cu încredere în viitor.

Michelet și Quinet sunt profesorii cărora le datorim dacă nu educațiunea națională a patrioților noștri din trecuta generație, dar în tot cazul au știut inspira lui Rosetti, Brătienilor, Goleștilor sentimentul devotamentului și sacrificiului pentru emanciparea poporului din care aceștia făceau parte.

Profesorul e capabil a convinge pe școlar cetățeanul de mâine, că o datorie sacră îi incumbă când vede pe fratele său în suferință să-i dea mână de ajutor și să

contribue prin toate mijloacele, fie morale fie materiale, ca soarele libertății să-l încălzească cu o zi mai înainte.

Ei ne pot convinge de patriotismul francezului, de iubirea, focul, transportul cu care vorbește și lucrează pentru scumpa lui Franță.

Noi, în mare parte, am trăit printre ei, dar mulți s'au întors de la ei numai cu vițurile lor uitând la granița calitățile și virtuțile Francesului, cari fac gloria și mărirea Franței.

Ei, profesorii, servindu-se de istoria care e foarte elocuentă în această privință, ne pot convinge că nici odată asupra lor și tiranii n'au renunțat de bună voie la avantajile ce indiferența, indulgența și indolența popoarelor le-au creat, ci au consimțit a da drepturile și libertățile cerute, numai atunci când poporul desesperat de atâtea nedreptăți și suferințe, și-a luat singur prin forță ceea ce pe cale pacinică i s'a refuzat.

În mâinile profesorului nostru stă mărirea și mântuirea neamului nostru, pe ei generațiile viitoare au săi bine-cuvinteze sau săi blesteme, după cum vor ști sau nu să-și facă datoria.

Lor le impune, frumoasa sarcină de a pregăti și forma pe cetățenii *României mari și libere*, compusă din toate elementele Românismlui răslățite acum de vitrega soartă și cari gem în mare parte sub jugul strein. Lor istoria nepărtinitoare le va rezerva o pagină scrisă cu litere de aur, fiind că ei sunt singurii în stare să creeze patria și intusiaști și sinceri martiri dezinteresăți cari au să facă din *vis* o *realitate*.—(Lupta).

Cor. S. Axenti.

O ȘCOALA ȘI UN DISCURS

Dreptate, egalitate, recompense și pedepse în școală

Cititorii noștri știu că D-l I. Calenderu este Administratorul domeniului Coroanei și că pe acest domeniu s'au construit cele mai bune localuri de școale rurale cari s'au înzestrat cu mobilierul necesar, etc. Ceea-ce vrem să adăugăm este că domeniul coroanei a avut noroc mare să dea peste un Administrator așa de capabil, activ și animat de simțiminte așa de favorabile săteanului român, precum este D-l I. Calenderu.

În adevăr, afară de specialitatea sa de jurist, ca fost membru la înalta curte de Casație și ca autor al mai multor scrieri speciale și literare, cine nu a citit cu plăcere numeroasele discursuri, chiar de cuprins pedagogic, rostite de D-sa ? Câte școale clădite din nou pe domeniile publice și private ale Coroanei atâtea discursuri pedagogice.

În ce privește activitatea D-sale este de notorietate publică că nimic nu se face pe întinsele domenii regale, fără ca D-sa să nu prezideze la punerea primei pietre, să nu supravegheze execuția și să nu asiste la inaugurare.

Cât despre sentimentele sale favorabile săteanului român mărturisesc numeroasele școale, primării și biserici clădite pe domeniile coroanei, și îmbunătățirile aduse acestor instituții.

Aceste simțiminte se manifestă încă prin discursurile solemne pronunțate la inaugurări. Ar fi de mare folos să se publice într'un volum toate aceste discursuri. Citirea lor ar deștepta în mulți bogați asemenea simțiminte democratice și ast-fel efectele lor binefăcătoare s'ar întinde asupra unui număr și mai mare de sătenți, peste cei cari locuiesc domeniile Coroanei. Fericit Suveranul care știe să-și aleagă generali buni. Tot asemenea putem zice de M. Sa Regele care a știut să-și aleagă un atare Administrator al domeniilor Sale, în persoana D-lui Calenderu.

Aceste reflexiuni s'au deșteptat în mintea noastră, citind discursul pronunțat în ziua de sf. Nicolae, la 6 Decembre curent, cu ocazia inaugurării unui nou local de școală, în cătunul Slobozia, com. Moldoveni, a patra școală construită pe domeniul regal Dobrovăț. Acest discurs ar merita să fie reprodus în întregime sa dacă ne-ar permite spațiul; dar din lipsa de spațiu ne mărginim a-l semnala și a-i cita unele pasagii din partea pedagogică.

« . . . Dreptatea, zice D-l Calender, este sentimentul care ne face să dăm și să recunoaștem fiecăruia ceea-ce știm că este al său și să cerem pentru noi ceea-ce ni-se cuvine. Dacă s'a făcut o nedreptate în favoarea sa în dauna noastră, conștiința se deșteaptă și protestează îndată! . . . A asculta vocea conștiinței este o datorie, a o urma este o virtute.

«Cu tot zelul pentru misiunea sa, cu cea mai bună instrucțiune pregătitoare, învățătorul său învățătoarea nu pot da rezultate bune, dacă n'ascultă înainte de toate vocea dreptății; autoritatea lor se va pierde față cu copiii, și părinții, înșelați în îndreptățita lor așteptare, le vor retrage încrederea lor.

«Copilul încă de când începe a judeca, are un simțimint înnăscut și foarte viu al dreptății, mai viu poate de cât omul în vârstă. Cu toate turburările produse de interesele și pasiunile noastre, judecata interioară este întemeiată pe dreptate. Ori cât de severi ar fi superiorii noștri, aceasta ne lovește, dar ne supunem cu resemnare, dacă sunt drepti; dacă însă îi găsim nedrepți, conștiința noastră se revoltă în contra forței prin care ni se impun ei.

Pedepsele ce primim în copilărie, ni-le aducem aminte cu supărare până în etatea matură, dacă au fost nedrepte. *Pericolul adevărat ce-l poate prezenta nedreptatea unui învățător, nu este în trecătoarea pedeapsă ce dă, ci în amărăciunea cu care ea este primită și mai cu seamă în pornirea ce*

o dă copiilor de a-l imita Prin aceste efecte el lucrează de a dreptul contra misiunii sale, care este de a moraliza, pe când urmând ast-fel el ar da societății ființe crescute în școala nedreptății și a violenței, într'un cuvînt còpiii, ba poate chiar còpii exagerate ale dascălului lor.»

Dupe aceasta autorul arată cum toții școlarii trebuiesc a fi egali înaintea învățătorului, fără să favorizeze mai mult pe copiii bogaților, sau pe copiii inteligenți, ori pe cei frumoși, ci săracul, urâtul și puțin inteligentul să fie de o potrivă pentru învățător.

«Părtinirea din partea învățătorului aduce neajunsuri. Un copil convins ca fiul unui părinte mai bogat sau mai puternic de cât al său, îi va apuca totdeauna înainte, se întristează și se descuragează, nu mai are încredere în dreptatea învățătorului, nu-și mai dă silinți spre a ajunge mai departe; ba cu timpul alți școlari cugetă ca și dînsul, sunt nemulțumiți, părinții iaș partea copiilor lor și iață un învățător rău văzut în sat și pe cale de a pierde vaza ce ar trebui s'o aibă totdeauna. Unde rămâne atunci numele bun și viitorul școlaei căzute în mâini bănuite, fie chiar și pe nedrept?»

Aci se citează Suveranii cari și-au trimis copiii în școalele publice ca să se deprindă a fi egali cu copiii cetățenilor umili. Apoi exemplul lui Christ care până la etatea matură se da de egal cu toți simplii muritori, numindu-se fiul lemnarului Iosif.

«Prin școală egalitatea se va introduce și în viața socială de mai târziu.»

«Învățătorul ca și magistratul e chemat să combată răul... Magistratul pedepsește pe vinovat, învățătorul caută să năbușească pornirile rele, cari aruncă pe om în vină și ferește est-fel societatea de multe rele și de multe încercări; cel d'întâiu arde neghina, cellalt o smulge. Onoare se cuvine amêendorora.»

In urmă vorbește despre recompense și pedepse.

«Pedepsele să fie drepte. Aceasta e prima lor condiție ; dar trebuie să fie și folositoare și să isvorască din însuși felul greșelei, d. e. dacă un școlar e vorbăreț, distrage pe vecinii săi, etc., dați-i un loc unde va fi fără vecini ; lăsați-l fără recreație.

«Prima din pedepsele ce le veți da, domnilor învățători, va fi de sigur desaprobarea voastră, căci prin ea trebuie să-și piarză stima camarazilor. Mai sunt apoi notele rele la purtare, lucrările date spre pedeapsă, oprirea în timpul recreațiunii ; aceste două din urmă însă în oare-care limite, așa ca să nu vateme sănătatea școlarilor. Se mai poate întâmpla ca părinții să vi-se plângă de greșeli comise de copii față de dinșii. Aci pozițiunea d-voastră este delicată. Să vă măr-giniți a dojeni pe școlar, fără a-i da o pedeapsă pentru o faptă care n'a fost făcută sub ochii voștri și care a fost poate exagerată.»

«Acestea sunt, doamnelor și domnilor, modestele sfaturi, îndemnările ce interesul meu pentru copii, pentru progresul și prosperitatea studiilor, precum și iubirea mea de țară, m'a făcut să vă expun, venind aci în scopul acesta, cu toate asprimele iernii, la această frumoasă serbare a muncii pe care vă rog pe voi toți, aci de față, s'o încheiăm în modul cel mai demn, unindu-ne spre a arăta recunoștința noastră față de Suverani prin urările acestea :

Trăiască MM. LL. Regele și Regina !

Trăiască A. S. Regală Principele Moștenitor.

Ast-fel de cuprins pedagogic are acest discurs al D-lui Calenderu, adresat învățătorilor și învățătoarelor dupe domeniul Dobrovăț. Negreșit că prin reproducerea unora din pasagiile s'a mutilat planul întregului și armonia părților, dar am ținut să atrag numai atenția celor interesați asupra-i, spre a justifica cuvintele meritoase ce am zis la adresa D-lui autor.

Emil Bălțeanu.

ESTETICA MODERNA

PLACEREA JOCULUI ȘI A FRUMOSULUI. — JOCUL

Spre a se putea înțelege în ce constă plăcerea jocului și a frumosului, este de nevoie să vorbim întâiu despre însemnătatea jocului.

Orî-ce ființă vie ca să trăească are trebuință de activitate nervoasă. Nu poate decî exista viețuitoare fără activitate nervoasă. Acesta este cuvîntul pentru care cu drept s'a zis, că viața constă în acțiune și vice-versa, că acțiunea este viața.

Va să zică condițiunea vieții însuflețite este activitatea nervoasă.

Dar, unele viețuitoare aū puțină activitate nervoasă, adică d'abia aū atîta cît le trebuie pentru ca să trăească ; altele însă aū mai mult de cît cere trebuința de a trăi, aū un prisos. Primele sunt viețuitoarele inferioare de tot, cari în toată viața lor se preocupă numai de traiul material, de trebuințele corpului, de cea ce este folositor, pe cînd cele d'al doilea sunt viețuitoarele superioare, cari nu-și consumă tot timpul vieții numai în preocupările pentru traiul material, pentru lucrurile folositoare, ci o parte a vieții o întrebunțează în preocupări desinteresate, nefolositoare, *in jocuri*.

Din cele zise pîn'aci, urmează că jocul are un rol foarte însemnat în evoluția ființelor vii, pentru că el arată : cari viețuitoare sunt inferioare și cari superioare.

Negreșit că atât pe scara inferioarelor cât și pe a superioarelor sunt mai multe trepte.

Acest adevăr a fost probat de școala engleză. Astfel d. H. Spencer citează exemplul șoarecilor cari rod chiar cea ce nu i poate hrăni, numai să-și ocupe activitatea dinților; —exemplul pisicilor cari simt trebuința de a deprinde ghiarele lor și în lipsă de alt-ceva, sgârșie un scaun sau un lemn;—al girafelor cari și când sunt prinse urmează a-și întrebuița limba smulgând streșinile locuințelor în cari sunt închise de om. Din aceste exemple se vede că un organ lăsat lung timp în repaus este ca o pilă încărcată de electricitate, care caută să se descarce prin acțiune; de acea ori-ce organ caută să profite de ocazie ca să se exercite, chiar dacă acea ocazie nu este folositoare nici serioasă.

Jocul animalelor imitează actele de ordinar folositoare pentru existența lor sau a speciei lor; pentru că aceste acte, prin faptul chiar că sunt cele mai obișnuite, procură pr'sosului de forță nervoasă căi lesnicioase de scurgere. Astfel, când pisica și leul pândește un ghem, sar asupra-i și-l rostogolesc cu ghiarele lor, ei imitează atacul; când câinele aleargă după o pradă închipuită sau se preface că se bate cu alți câini, atunci el și-arată colții și mușcă în vânt. Când pisica, câinele etc erau sălbatici își câștigau hrana prin luptă. Acum, fiind domesticiți, lupta pentru existență a devenit un joc la ei.

Tot așa este și cu omul.

Jocurile copiilor, precum al păpușii, al bătaliei, etc., sunt imitația ocupațiilor omului. Afară de plăcerea imitației, trebuie să vedem în aceste jocuri plăcerea de a pune în lucru energiî încă neocupate, instincte proprii rasei, prisos de forță nervoasă. Mai în toate jocurile cea mai mare plăcere este să biruim pe un dușman; plăcerea biruinței ca și însăși biruința este o condiție de viață pentru ori-ce ființă vie; de acea simțim o

trebuință continuă de a o satisface. În lipsă de biruințe mai grele, ne mulțumim cu un joc sau altul de pricepere. Ast-fel un jucător de șah se supune inconștient pornirii sale derivată din spiritul de cotropire al străbunilor săi. Observăm că toți simțim trebuința a ne bate, care în adunări se traduce prin vorbe înțepătoare, în alte părți prin jocuri de mâini, etc., iar la animale prin lovituri cu dinți, ghiare, coarne, etc. date și primite fără supărare.

Așa dar lupta este unul din izvoarele cele mai mari ale jocului și, la popoarele încă sălbatice, ori-ce joc tinde să ia pe față forma unei lupte; de acea danțurile, cântecele lor sunt în parte o reprezentare a războiului. Acestea sunt din cugetările d-lui Spencer, dar dezvoltându-le mai departe, s'ar putea susține, zice d. Guyau, că *arta*, acea specie de joc rafinat, își are originea sa în *arta sa manifestare în instinctul luptei contra naturii sau contra oamenilor*. *Arta* întrebuințează deci în mod nevătmător prisosul de forțe rămase neîntrebuințate prin pacificarea popoarelor și ast-fel arta a devenit și va deveni încă mai mult o garanție de siguranță în mecanismul social.

Din tot ce am zis până aci, acum putem înțelege cum jocul ne cauzează plăcere, întrebuințând prisosul puterilor noastre. Aci este locul să ne ocupăm de *analiza plăcerii estetice propriu zise*. **E. B.**

D. T. BURADA SI ROMANII DIN ISTRIA

Se scie că, d nu *T. Burada*, neobositul călător prin locurile îndepărtate unde locuiesc Români, ăst an a vizitat și provincia *Istria* în care avem frați d'ăi noștri ce vorbesc o formă dialectală românească, numit *dialectul Istrian*.

De la repositatul Ioan Maiorescu, singurul bărbat român, care a făcut cercetări în zilele noastre asupra acestor frați răslățiți în acest colț a' Adriaticei, nimeni nu s'a ocupat mai cu spor dintre Români, cu cercetări minuțioase asupra *dialectului istrian*, ca D-l T. Burada. Aflăm că, zilele acestea, d-l Burada s'a reîntors din călătoria sa și se află în București, de astădată însă d-l Burada a venit, însoțit de un român istrian anume *Mateiū Glavine*, în calitate de delegat a trei comune românești din Istria, în scop de a stărui pe lângă guvernul nostru a li se trimită învățători Români în comunele lor.

Ne bucurăm din suflet, când vedem că, coloniile răslețe ale Divului Traian se redeșteaptă și se afirmă, de prin toate unghiurile continentului nostru.

D-l Mateiū Glavine vorbește românește în dialectul său, el este foarte bine înțeles de bucureșteni.

El dice: *bură zi*, în loc de *bună ziua*.

Se mai știe că dialectul *român-istriian* se caracterizează mai cu seamă prin rotațisarea lui *r*, adică litera *n* între două vocale e transformată în *r*, de exemplu: *bire*, în loc de *bine*, *bură*=*bună*, *căre*, *păre*,=*câne*, *pâne* etc. În această veche formă dialectală este scris cel mai vechi manuscript românesc, descoperit la 1871 din Bucovina, la mănăstirea Voroneț, pe care Academia română l-a intitulat: *Codicele Voronețian*.

Așteptăm cu mare impaciță publicarea prețioaselor colecțiuni de cântece populare, dialoguri, bocete, colinde etc. în acest dialect românesc, pe care, nu ne îndoim că le va fi colectat din gura poporului istriian stinatul nostru amic și neobositul literat T. Burada.

Paloda.

ÎN FAȚA STATUEI LUI MIHAI VITEAZUL ¹

14 IUNIE 1892

Dedicată Studenților Români.

Scump eroū din alte timpuri, neuitatul Mihai!
 Tu cu sabia în mână ai căutat, pe când trăiai,
 Să unești pe toți Români, tari să-î faci în viitor;
 Când s'ajungi la țintă însă, vultur! ai căzut din sbor...
 Prea era p'acele vremuri ținta-ți mare și 'ndrăzneată!
 Nu sosise timpul încă pentru o faptă-așa măreață!...
 Dar la noi de cer, pe semne, fuși trimis tu, cu menire:
 Să ne-arăți din vreme calea spre viață și mărire.

Aū sburat de-atuncea veacuri.—Idealu-ți 'nalt și sfînt
 Se părea apus cu tine pe vecie în mormînt...
 Când d'odată o lămină de foc, ce părea că-î stîns,
 Fată-l azi în miș de piepturi mai puternic reaprins!...
 Dacia, moșie scumpă, nouă de străbuni lăsată,
 Cu-al tēu sînge, lângă Turda, nu 'ndeșert a fost udată:
 Ea rodi azi miș de inimă, ce—ca tine-odinioară
 Pentru-același scop sunt gata să trăiască sau să moară!

O, Mihai! eroū titanice! tu, al țării semi-zeū!
 De pe pedestalu-ți falnic îan privește 'n giurul tēu;
 Veđi tu azi sub cer mulțimea de norod, de brațe, june,
 Ce-aū venit, ca la un idol, statua să-ți încunune?

București, 5 Decembrie 1892.

Domnule Bălțeanu,

1. Vē mai trimet o poezie pentru revista D-voastre. Ea se raportă la cunoscuta manifestație din 14 Iunie, aranjată de studenți în fața statuei lui Mihai Viteazul, în urma sēlbăticilor ungurești comise împotriva frunțașilor Români din Ardeal; de aici vine titlul ei, și dedicația „studenților români.“ etc. etc.

Vē salută cu deosebită stimă al D-voastre

P. DULFU.

Veđi—la glasul unui frate de dușman amenințat —
 Cum, ca din pământ, d'odată miș de frați s'au adunat ?
 Vocea lor auzi cum sună, ca și tunetul din nori,
 Peste văi și munți, departe... în tirani vîrind flori ?...

A trecut ce-a fost odată ! Alte vremi sosiră 'n urmă...
 Nu mai sunt Români astăzi o nepăsătoare turmă,
 Care stă și paște 'n tihnă, când din ea o parte mare
 E 'n ajun de-a fi înghițită de prădalnicele fiare :
 Ci din Tisa pân' la Nistru, de la Pind pînă 'n Carpați,
 Ei formează o falangă de eroi ne'nvinși, de frați !
 Unul de-î lovit, cu toții sunt atinși, pe toți îi doare, —
 Și să-l mîngăe, să-l scape—toți d'odată-s în picioare !

Se cunosc Români astăzi ! știu pe unde-s, câți ei sunt, —
 Și 'mpreună ce menire au p'al lor străvechiu pământ !...
 Ii despart mari ziduri încă, peste cari e greu a trece,
 (Dunărea, Carpații negri, Prutul fioros și rece) :
 Dar mai strâns pe zi ce merge îi unește un tainic dor...
 Ca să-și dea cu toții mîna zi cu zi mai mult ei vor !
 Și... voința e mai tare de cât sabia de fer...
 Ce cu drept un neam voește, e voit și sus în cer.

Scump eroi din vremi trecute ! adoratule Mihaï !
 Tu cu sabia în mîna ai căutat, pe când trăiai,
 Să unești pe toți Români, tari să-i faci în viitor ;
 Dar — când ajunseși la țintă — vultur ! ai căzut din sbor...
 Fii voios, martire, însă ! bucură-te în mormînt :
 Că — deși tu mort ești — viu e astăzi idealu-ți sfînt !
 Toți Români în piept îl poartă !.. și 'ntr'o Ți se va întrupa
 Mai măreț, mai splendid, decât îl visase mîntea ta !

P. Dulfu.

SCHIȚE DIN ISTORIA LITERATUREI ROMÂNE

(Text făcut de profesorul E. HODOȘ pentru tinerimea Institutului pedagogic și teologic din Caransebeș 1)

Introducere. *Literatura*, în înțelesul larg al cuvintului, cuprinde produsele minții omenești scrise sau spuse prin cuvinte.

Putem deosebi o literatură *universală* și o literatură *națională*, după cum este vorba despre produsele tuturor națiunilor sau numai despre ale unei națiuni.

O *istorie* a literaturii ne arată: când și cum s'a născut și s'a dezvoltat literatura, descriind totodată viața și activitatea persoanelor, cari au contribuit la această naștere și dezvoltare.

Sub *literatură*, în înțelesul restrâns al cuvintului, înțelegem lucrările *poetice*, adică: lucrările, unde mai distinct se manifestă firea unui popor.

Românii cei vechi, de la cari s'a împrumutat cuvântul *literatura*, aproape în toate limbile, nu întrebuintău vorba «literatura» în sensul ei de astăzi; Românii aveau vorba «grammaticus» de la grecescul «γραμματικός», acesta era omul, care se ocupa și cu gramatica și cu explicarea lucrărilor poetice. «Literatura» a însemnat scrisoarea.

Literatura română o împărțim mai întâi în două grupe:

I. Literatura poporană și

II. Literatura cultă.

I. Literatura poporană

Mult timp a stat literatura poporană nebagată în seamă și disprețuită la toate popoarele, nu numai la Români; și câtă vreme oamenii nu i-au înțeles însemnătatea și nu s'au interesat de ea, nici literatura cultă n'a luat un avânt mai puternic. La Români abia pe la mijlocul secolului al 19, începe a crește interesul pentru dinsa, după ce poetul Vasile Alexandri a publicat la 1852 broșura I. a baladelor poporale; în prefața acestei broșuri V. Alexandri, cuprins de o mare iubire pentru poporul țaran, zice despre poeziile poporale, că sunt: «comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe

1. Foaia diecesană.

istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice,» (vezi în colecțiunea sa de la 1866, pag. XI. XII.)

Literatura cultă, ca să ajungă *națională*, adică deosebită de celestreine, își scoate notele sale caracteristice din cea poporană: numai literatura *poporană* poate înfățișa exact modul de a simți, a gândi și a voi al unui popor. Această literatură exprimă credințele și obiceiurile, suferințele și bucuriile lui; ea arată pățaniile și înțelepciunea poporului; ea cântă pe eroii și iubiții săi, și în sfârșit ea ne dă forma pentru limba literară. În aceasta căutăm însemnătatea literaturii poporane.

Impărțim literatura noastră poporană în:

1. Literatura poporană nescrisă și
2. Literatura poporană scrisă.

Literatura poporană *nescrisă* este culeasă din gura poporului și cuprinde:

Doine și Hore;

Cântece bătrânești sau *de lumea veche (balade)*;

Descântece,

Bocete,

Orășii. — Cluj / Central University Library Cluj

Proverbe și Zicători (idiotisme),

Ghicitori și frânturi de limbă,

Snoave sau *Glume* sau *Păcălituri* (anecdote),

Basme sau *Povești*.

Doinele și Horele se încep mai totdeauna cu «*Frunză verde*». Între formele literaturii poporane nescrise, doinele și horele sunt cele mai neînsuflețite de literatura scrisă; toate celelalte forme stau mai mult sau mai puțin sub înrăurirea literaturii scrise. Doinele și Horele formează poezia lirică a poporului: cele d'întâi sunt mai jalnice; cele din urmă mai vesele, și de multe ori satirice. Horele, în unele locuri (în Transilvania) poartă numele de *strigături* sau *chiuituri*, și se recitează de lăutari sau de jucători în tactul jocului.

Cântecele bătrânești sau *cântecele de lumea veche* (baladele) au cuprins epic. Se cântă mai ales la încredințări (logodne), la nunte și la alte sărbători. Eroii lor sunt Stefan Vodă, Constantin Brâncoveanu, Mihael Vodă, Novac, Tudor Vladimirescu și alte persoane istorice; asemenea sunt și haiducii: Bujor, Tunsul, Jianul, Cor-

bea, Pinteș și a.; eroii legendari sunt: Zmeii, Zinele, Pănașul codrilor, Făt-frumos și a.

Descăntecele se zic de femei mai în vârstă, și servesc la tot felul de boale de diochi, de friguri, de lun-goare, de albeață, de mușcătura șarpelui și a.

Bocetele, la morți se cântă iarăș de femei; — a boci pe cel mort e o datină ce o găsim și la Romani și la alte popoare.

Orățiile se obișnuiesc la petirile țărănești; în orății se spune cum un fecior de împărat merge la vânătoare, și alungând o căprioară, aceasta se ascunde într-o casă, la care sosesc trinișii feciorului de împărat și peșese pentru dînsul.

Proverbele și Zicătorile (idiotismele) dovedesc spiritul de observațiune al țăranului. Proverbele arată înțelepciunea lui deosebită în urma celor pățite; într'însele sunt caracterizați în puține vorbe: risipitorul, sgărcitul, prostul, mincinosul, îngâmfatul, certărețul, leneșul, bețivul, lăcomosul, bogatul, săracul, și a. mulți. Zicătorile sunt expresiuni figurate, și arată frumuseța graiului poporan; — așa sunt bunăoară; despre omul sărac: *n'are după ce bea apă*; despre sgărcit: *leagă paraua cu zece noduri*; despre frumos: *are pe vino 'n coace, rupt din soare*; despre spaimă: *i s'a suit părul în vârful capului, i s'a făcut părul măciucă, i s'a făcut inima cât un purice, o cam băgase pe mînică, a sfeclit-o*; despre cel ce flecărește: *spune verzi și uscate, iți toacă câte 'n lună și 'n soare*; despre cel cu noroc: *norocul i curge gîrlă*; iar despre cel ce plînge de amar: *i curg lacrămile părău*; despre cel părăsit: *stă singur cuc*; despre cel ce scapă cu fuga: *o tuli la fugă, o croi la fugă, o luă la fugă, o rupse la fugă, o luă la picior, o luă la sănătoasa, o luă la papuc* și a. m. (vezi «Sprachliches aus rumanischen Volksmärchen», Von Dr. I. U. Iarnik, Wien, 1877, pag. 10 și urm., — și în deosebii scrierile povestașilor Creangă și Ispirescu).

Ghicitorile și frînturile de limbă fac petrecere celor adunați la șezătoare.

Snoavele sau *Glumele* sau *Păcăliturile* (anecdotele) sunt mici povestiri destinate a produce ris. Păcăliții sunt

de obicei persoane luate din popoarele, cu cari Românii au avut de a face ceva.

Basmelor său Poveștile sunt povestiri mai lungi pline de fapte și întâmplări cari de cari mai minunate. Eroii basmelor nu sunt numai ființe reale, ci și ființe supranaturale, cum sunt bunăoară eroii legendari înșirați la cântecele bătrânești. Mai toate basmele se încep cu vorbele: *a fost o dată ca nici odată saū a fost odată ca nici odată, că de n'ar fi fost, nu s'ar povesti, pe vremea când se potcovea puricele cu 99 de oca de fier și călcăiul tot îi rămânea gol ș. a. și se sfârșesc cu: încăleca pe o șea și v'o spuseli așa, și altele.*

Literatura poporană scrisă cuprinde scrieri ca vestita *Alixăndrie, Ghenoveva, Halimaua, Arghir, și Elena* ș. a.; apoi poveștile religioase despre zidirea lumii, Adam și Eva, Epistolia maicii Domnului ș. a.; asemenea aparțin literaturii poporane scrise și cântecele religioase, ale trozilor, cântecele de stea, colindele, și în parte chiar și unele balade, contopindu-se câte odată literatura poporană scrisă cu cea nescrisă¹.

Deosebirea între aceste două grupe de literatură consistă în următoarele:

Lit. pop. cea nescrisă «se naște și trăește într'un mod nescris.» Cea scrisă «se naște și trăește într'un mod scris» (Hasdeu o. c. p. XVII.) Cea d'antăi este lucrarea unui popor întreg saū a mai multora, cea din urmă este lucrarea unui individ. Cea nescrisă se naște în mod involuntar, cea scrisă într'un mod premeditat.

(Va urma)

DOMNISOARA BĂRSESCU ÎN CERNAUTI

Vine, vine d-șoara Bărsescu! e mare sgomot în oraș: Românii se frământă între ei: se întreb, vorbesc cu durere... Nu, nu vom merge zic unii, d-ra Bărsescu e streină, susține interesul streinilor, îi scoate pe ei de la peire, pe noi însă

1. Despre lit. pop. rom. scrisă și nescrisă vezi „Literatura populară română“ de Dr. M. Gaster, București 1881 și Cărțile poporane ale Românilor sec. XVI de B. P. Hasdeu, București 1880.

ne desprețuește; când a fost în rândul trecut, nu un folos material dar o plăcere, o fericire, n'a vrut să ne aducă, a pre-textat că e chemată, s'a dus și ne-a lăsat.... Patriotism, sentiment național nu căuta la artist!

Da, da, e drept, mai zic alții, căci altfel, ar merge în România, ar juca românește, ar împodobi țara sa.... uitați-vă în «Faust», chiar crucea o face nemțește!

Dar se poate ceva mai ridicol? a juca o piesă de Göthe cu subiect german, și a face cruce românește!

Nu e bine să judecăm toate numai din punctul nostru de vedere. D-ra Bârsescu e o artistă și merge acolo unde e recunoscută și se plătește arta sa. D-șoara Bârsescu a fost în București, dar știindu-se ce valoare are, a vrut să arete Românilor cine este; talentul său a pus pe profesori în uimire și imediat din școală a fost angajată în teatrul de Curte, cu toate că artiste consumate nu pot încăpea la teatrul imperial! Noi știm că în Viena rolurile d-șoarei Bârsescu erau adevărate evenimente, lumea se imbulzea — cu luni înainte erau angajate toate locurile; era o fericire, curtea împărătească putea să se delecteze în harurile românei pline de foc, flori și cununii curgea, erau electrișai, erau transportați. Aceasta ne-o spun streinii, Vienezii din loc.

Și aceea care stăpânea o lume într'o seară, aceea care stăpânea spiritele, care făcea atâta onoare, era o Româncă, era d-șoara Bârsescu!

N'am câștigat noi un renume mai mult cu d-șoara Bârsescu pe scena streină, unde lumea știe ce vrea să zică arta, unde arta și artistul singur se închină înaintea ei? Nu într'acest mod s'a umplut de numele ei, lumea? nu toți au trebuit să recunoască să spue: Români dispun de talente, Românul e genial!... Românul pe care nu'l cunoscea nime...

Tot ast-fel am avut în Paris pe d-na Darcle (Hartulare) care a fost primită excepțional, ca streină la operă, ceea-ce nu se întâmplă la teatrul francez: așa avem pe Teodrina ce și-a transportat numele în cea-l'altă parte de pământ;

dar câte alte talente strălucite aŭ fost fără de fructe și folos pentru noi, perzându-se în domeniul artei sub nume strein.

Și acum căriia din toate datorim mai mult, care e, cea mai bună patriotă, pe care se cuvine mai tare s'o iubim? Pe când toate și-aŭ schimbat numele, d-șoara Bârsescu ca mare ce este nu a avut frică să pășească cu numele său, ea singură a fost aceea care ș'a păstrat numele român și a silit pe streinii a-i pronunța numele curat românesc, să-i recunoască în tot ceasul naționalitatea și să o respecte prin ea! Și d-șoara Bârsescu nu e bună patriotă!!! Dar se poate cere ca să fie întocmai cum suntem noi? Mai întâiu trebuie să știm că în România patriotismul nici nu e așa de dezvoltat și mai cu seamă la femei; dar la copii?... D-șoara Bârsescu a fost o copilă când și-a părăsit țara. A trăit ea în luptele noastre, ca să vadă în totdeauna prăpăstiile, se vadă diferența între Român și strein, a văzut neconținutele încercări pentru a ne da în cap? Ceea-ce a trezit în noi simțul de conservare, de viață și ne-a deșteptat patriotismul la așa grad?... Ființa ei a sburat totdeauna prin aer, adorată de toți, iubită chiar și de dușmanii neputincioși înaintea sa, a fost consacrată artei unde naționalitate nu poate exista. Că joacă în teatrul german e bine înțeles, de oare-ce în limba germană și-a făcut studiile; și se înțelege că în această limbă poate să fie mai stăpână pe arta sa. A venit la Cernăuți, dar creadă ori-ce Român, că suvenirile din rândul trecut, că ideea că are să fie iarăși în mijlocul fraților ei, că are să le facă plăcere, că are să-i facă fericiți, aŭ adus-o. Am putut să o vedem la gară, ce dulce, cu ce afecțiune de soră a vorbit tinerilor români; era destul să o vezi, să-i ascuți tonul să'i fi cunoscut îndată câtă diferență era între ceea-ce ne-a dat nouă și ce a dat streinilor. Artiștii, nu creadă lumea că sunt ființe fără inimă, ei aŭ inimă mai mare, și simțirile le sunt mai dezvoltate de cât la noi! De n'ar fi așa n'ar ști, n'ar putea să interpreteze durerile tuturor. Și cât era de bine să fi rugat de la început

de la d-șoara Bârsescu să dea o reprezentăție, aume pentru noi, ar fi mers vestea prin toată țara și sufletul de român ar fi putut să guste emoțiunile nespuse, să i se umple inima de valuri și mintea de gânduri, ochiul să i se desfăteze, când ar fi văzut-o ca o visiune în haina-i, albă drapată, cu părul cel negru lăsat pe spate și cununa de roze albe pe cap, vestalină... săvârșind serviciu divin în «Hero și Leander», iubind, murind... și atunci ar fi văzut cu toții cum se iubește și cum se moare... Și în «Maria Stuart», ca regină, ce singură par-că a fost menită să fie. Și în inocenta «Gretchen» cum se sbate să scape de duchul cel rău, și cum iubește... și se sfâșie inima, așa se iubește, chiar așa... Ce se mai poate spune... mijloacele cu care d-șoara Bârsescu lucrează asupra sufletelor e o artă numai a sa; ne-a mișcat tot gestul, ne-a pătruns toată vorba; și pentru ca să dăm o mai bună închipuire, în «Hero și Leander» la sfârșitul actului când s'a culcat și cortina se lasă, nu se aude o mușcă în public, nu se aude o vorbă, nu se mai auză aplausele frenetice și chierările repetate, toți tăceau, nime nu îndrăsnea s'o trezească să-i tulbure somnul... Și când se apropia sfârșitul—plângi cu dînsa crescendo, par-că ți-ai plânge durerea ta..., acasă simțește oboseală, durere în spate în mână ca și cum te-ai ridicat de pe o boală. — Cum se simțește ea? Și mai cu seamă că ast-fel de scene sfâșietoare se repetă în fie-care zi? Ce lesne e să judeci pe toți după unul și pe unul după toți!

Dar când zîmbește ea așa de dulce seara, oare cui zîmbește dacă nu Românilor (căci după cum s'a exprimat, ea crede că sala e plină numai și numai de Români). Că n'a jucat Românilor când a fost în trecut, ne asigură, cu vocea-i! dulce: era angajată la Viena, a fost chemată de director și cu astfel de angajamente nu se poate nime juca! Cum să ne asigure altfel, ne întreabă ea, ce semn să ne dea de iubirea, să-și pue mâna la inimă și vocea-i așa de iubitoare.... Ce fericire și ce dulce e, măcar un moment să

fii iubit de un artist, suflet Dumnezeesc ! E amabilă și drăgălașe în casă cum e și pe scenă, și de n'ar simți ast-fel, de nu ne-ar iubi în adevăr, cine ar sili-o ca să fie....

Deși între streini, deși de mult dusă din țară, deși nu poate ști cu deamănuntul împrejurările dureroase ale Românilor, d-ra Bârsescu posedă simțiri înalte și e cultă, vocea-i vibrează cu emoțiunii când o întrebă de patrie și de nația sa.

Nu-i bine să creadă lumea numai după aparență, pipăește, deschide inima și atunci te poți uita cu siguranță până în fund.

Drăguța ! adorata, steaua noastră noroc și fericire ei !

Elena Voronca.

O ESCURSIUNE LA RĂȘINARI DIN ARDEAL

În No. 6 al revistei *Lumină pentru toți* s'a văzut că în vara anului curent, în orașul Sibiu din Transilvania, a avut loc un curs de lucru manual, sub direcția d-lui G. Moian, profesor în seminarul Gr. or. din Sibiu și că pe lângă lucru și teorie cursista își propusese a face și excursiuni prin împrejurimi.

Prima excursiune făcută avu loc Duminică, 19 Iulie.

La 5 ore dimineața, pe o vreme admirabilă și recognitoare, din ograda caselor unde sta d. Moian, cursistii în trei trăsură își luară drumul spre Rășinari, sat spre amiază de Sibiu, la depărtare ca de 8—10 kilometri. Ca se mergi la Rășinari, erau două căi: una ce ducea prin orașelele Cisnădia și Cisnădioara și altul ce mergea prin lunca Sibiului, opus celui d'întăiu. Se alesese a se vizita Rășinari, pe de-o parte, fiind-că e o localitate din cele mai pitorești, locuit exclusiv de Români, iar pe de alta fiind-că aicea avem ocaziunea de a vedea mormintul celui mai iubitor de țară și neam Mitropolit, Andrei, Baron de Șaguna, la mormintul căruia ori-ce Român trebuie să facă pelerinaj spre a se însufla de curajul și dorul său de neam.

Vremea era foarte frumoasă ; drumul bun și dorul de

a vedea locuri necunoscute, locuite tot de frați Români, însuflețeau inimile cursiștilor. În veselie și într'un cîntec am dus-o până ce am ajuns în Cisnădia. Vederea pozițiilor dintre Sibiu și Cisnădia te făcea să admiri partea cea mai frumoasă din grădina neamului românesc.

După un drum de aproape un ceas unde ne întâlneam cu o lae de țigani ce pentru un crucer făcea o mulțime de tumbe și cu ochiadele dușmănoase ale unguștilor cu care ne întâlneam, am ajuns în Cisnădia. Aci poposirăm spre a visita orașelul și pentru a ne stim-păra foamea. Cisnădia e un orașel de toiul Folticenilor sau de toiul Rômnicului-Sărat; e așezat la poalele unui deal preșerat cu podgorii de viță având casele înalte și țuguete și stradele curate și bine petruite.

După ce ne vîzurăm asigurați din partea gurei, ne-am dus a visita scoala săsească din localitate, o clădire din cele mai bune, mai igienice și mai frumoase din orașel.

Ceea-ce ne făcea mai mult să vizităm această școală era renumele ei bun și faptul că sașii în această școală introduseseră lucrul manual.

Pe frontispiciul școlii erau scrise: «Wissin ist macht; Bildung ist freiheit».¹

Unul din învățătorii acestei școli, ce înlocuia pe directorul, avu bună-voința a ne conduce prin toate sălile localului, ce erau ținute într'o curățenie exemplară. Multime de aparate didactice, ce nici unele din gimnasiile noastre nu posed, această școală le avea; căci la sași învățămîntul real ocupă primul rang, vizitate salele, am cercetat și micul atelier de sculptură al școlii ce era bine aranjat, cu două mese lungi și vre-o 16—20 planșe prinse în șuruburi, pe care elevii așezau lucrurile ce sculptau. Multe din lucruri erau așa de bine luate, în cât dacă n'ar fi fost semnate de școlari și contra-vizate de direcție ai fi crezut imposibilul pentru niște asemenea copii.

Nimic din ceea-ce poate contribui la buna creștere a copilului—nu era neglijat în această școală; până și în sala de așteptare, ca copiii să nu stea în nelucrare, fără să profite de timp erau așezate paralele și alte aparate gimnastice, ca ast-fel în mod indirect, copilul să nu

1. Știința este puterea, cultura este libertatea.

peardă vremea, ci să profite. Multe exemple de imitat am văzut în această școală, de care cu plăcere ne-am despărțit, știind că am vizitat un adevărat templu al luminii.

De la școală ne duserăm la biserică: când am intrat în ea, preotul reformat ținea predică. Atât respect, atât pietate și atențiune în auditor n'am mai văzut nici o dată; și se părea că mulțimea, ce trecea peste 300 de persoane, se identifica cu predicatorul și cu locașul.

De la biserică vizitarăm un sas, care se ocupa cu lucrarea lănei, căci uitam să spun, că Cisnădenii sunt cei mai renumiți oameni din împrejurimile Sibiului în lucrarea lănei; ei se aseamănă în aceasta cu țuțuenii din orașelul Neamț. Aici am văzut o mașină de tors cu drugi (fuse) care într'un sfert de ceas putea să le umple; pe lângă aceasta mai era una de scărmănat și una de tras în foșală. Alătura cu mașina de tors erau stative, unde se țeseau sumanii. Toate aceste mașini erau purtate numai de Români.

Vizitată Cisnădia, m'am luat drumul spre Cisnădioara, un sat săsesc unde locuitorii se ocupă exclusiv numai cu împletiturile de pae. Cisnădioara e așezată la poalele unor munți într'o poziție foarte tare.

Alătura cu acest sat, se află un munte mic în forma unei căpățini de zahăr și având în vârful lui un castel de prin veacul XII. Ca să ajungi la castel trebuie să mergi mai multe cotituri pe niște potoci admirabile și încântătoare. Castelul acesta are un paznic și e înconjurat jur în prejur cu zid tare și gros. Zidul trebuie să fie de aceeași etate cu castelul. Acest castel fu reparat în mai multe rânduri, așa că reparațiile îl păstrară tot în starea în care s'află acum 7 veacuri.

În castel se păstrează haine și odoare de ale sătenilor; el e proprietatea comunei. Castelul e zidit pe stânca muntelui și are o poziție admirabilă privit de departe. Să vezi un munte ca căpățina de zahăr, purtând în vârful-i un castel uriaș ce vorbește din vechime, cu o înfățișare impunătoare și la o înălțime de sute de metri, ce poate fi mai frumos! În partea stângă a castelului erau niște boambe, cât banitele de mari și rotunde ca alunele, ce se spune c'au fost duse acolo în

vechime de candidații de înșurătoare : Era obiceiul în vremile vechi, a se crede că numai acela era vrednic să se facă gospodar, care va duce în vârful muntelui, o bombă de piatră, cu care se serveau în contra dușmanilor împuscându-i cu ele. Ceeace ne-a mai mirat a fost că în vârful acestui munte, cu creasta de stâncă, am găsit o fântână, ce nu sacă nici odată fie săceta cât de mare.

Menirea castelului era că în el se concentrează toată puterea săsască din împrejurimi spre a se apăra contra dușmanilor, fiind așezat într'o hotelie strategică fără seamăn. După ce gustarăm apa fântânei, după ce mulțumirăm paznicului pentru că ne-a îngăduit a visita castelul, ni-am coborât în vale și am vizitat doi sași cari se ocupați cu împletiturile de pae, și un altul ce se ocupa cu sculptura, având o mulțime de lucruri frumoase și un taler de nuc, pe marginile căruia se citea : „*Unser täglich Brod gib uns heute*“¹

Despre satul Cisnădioara se povestește că era foarte sărac. Un preot ce-l avea păstor s'a gândit cum ar putea să facă pe poporani săi mai fericiți ; și după multă muncă și sbucium reuși întru cât-vă a-i face să se dedeae la împletiturile de pae. Incetul-incetul, sătenii se puseră pe lucru și astăzi Cisnădenii nu numai că produc pentru ei pălăriile necesare, dar fac un negoț întins și întreținându-se aproape numai din această industrie mică.—Piețele Sibiului sunt pline de Cisnădeni ce-ți vind pălării mari și bune pe ridicolul preț de 30—40 cruceri ; dibăcia unora însă a ajuns până acolo, că produc pălării ce se vind cu 1—3 fiorini.

Ceva caracteristic am observat aici ; Sașii și în special femeile sunt gușați, în tocmai cum se întâmplă în unele sate de munte de la noi.

Convinsi că «cine dă din mâni nu piere» am plecat din Cisnădioară spre Rășinari, trecând printr'o dumbravă bătrână și frumoasă, în mijlocul căreia tinerimea studiosă din Rășinari înjghebase o petrecere, din venitul căruia să se cumpere cărți pentru biblioteca satului, și ast-fel copiii săraci să aibă cu ce-și continua studiul.

1 Pâinea noastră cea de toate zilele, dăne-o nouă.

Nu se putea să trecem fugitivi pe lângă acest loc, unde se adunau atâtea inimi calde, în scopuri atât de nobile. O cotirăm deci în poeană, unde tinerimea aflând că suntem români din România liberă, ne primi cu brațele și mâinile deschise, refusând chiar taxe pentru oaspeții transcarpațini.

Locul unde trebuia să fie petrecerea de zi era într-o alee admirabilă în mijlocul unei dumbrăvi de ștejar. Aci, departe de ochii spionilor, sub cerul curat al țării lor, săracul și bogatul se adunase spre a juca o horă de unire, spre a-și spune, în liniștea pădurii, dorul unul altuia și spre a da fie-care după putere obolul în scopul faptelor bune.

Am admirat spiritul de unire al Transivănenilor și de multe ori am oftat și am zis: «dacă la acești oameni ar lipsi focul dorului de țară și unirea, Transilvania ar fi curat a Ungurilor» Ceea ce-i fac tari și temuți, ceea ce-i fac a se strecura curați prin vijeliile ce cad asupra-le, e numai unirea, sfânta unire, și focul dragostei de țară!

Între acești tineri plini de foc și patriotism petrecurăm un ceas, în urmă însoțiți de Manu Lungu un fruntaș gospodar din Rășinari și un caritaș de frunte ne duserăm la Rășinari.—Aci am vizitat atelierul său de lucru, unul din cele mai bine asortate și care-i face cinste, mai ales că acest om numai prin sirguinta și munca neobosită a ajuns ceea-ce este astăzi, biserica satului și mormintul lui Andrei Șaguna. Monumentul ridicat în memoria acestui stâlp și luptător al Românilor transilvăneni, pentru care românul ardelean are o admirațiune religioasă, pronunțându-i numele cu respect până și copiii e așezat în partea stângă a bisericii gr. or. din Rășinari. Monumentul său e simplu, după cum simple i-au fost obiceiurile și viața. Pe frontispiciul monumentului se citește: «Archiepiscopului și Mitropolitului, Marelui Andrei, născut în 20 Decembrie 1808, mort în 16 Iunie 1873, archiedecesa în etern recunoscătoare».

Înăuntru monumentului erau diferite coronî de la diferite societăți, ca semn de recunoștință și venerațiune pentru ale sale fapte mari, iar la ferești sticlele erau colorate, reprezentând tricolorul românesc.

De la biserică, ni-am reîntors iarăși la D-nu Lungu, care cu multă bună voință ne însoți în toate părțile dându-ne deslușirile necesare. Nu puturăm scăpa de el să nu-î admirăm și vinul, lucru ce conveni tuturor cursiștilor, căci cum vinul în Sibiu era foarte scump și rău, îi duceam dorul.

Scopul nostru era ca seara să ne reîntoarcem în Sibiu, pentru ca a doua zi, 20 Iuliu, să putem visita și Ocna. Nu puturăm scăpa însă de acești îndatoritori tineri și români, cari spuneau că consideră ca o ofensă lipsa noastră de la petrecerea lor de noapte, ce avu loc în localul școlii din Reșinari.

Furăm nevoiți a rămânea noaptea între Risinarenii, lucru ce de alt-fel ne convenea, căci cine nu preferă veselia în locul monotoniei? Rămăserăm pe noapte în Reșinari, asistând la petrecerea Reșinarenilor.

Aici puteai să constăți ce-î Românul ardelean și câtă dragoste are spre neamul lui. Toți cavalerii și mai toate jucăușele erau în costume naționale, cu tricoul în piept sau la cingătoare.

Atâta animație, atâta unire și atâta dragoste spre tot ce-î românesc n'am văzut nici o dată! Se părea că Ardelenii nu știu alte danțuri de cât cele românești. O uniformă era în toate mișcările, o inimă îi conducea pe toți; același dor îl nutreau toți, dorul de a se lumina prin sine însuși, dorul de a se susține, dorul de a proba lumii că și ei au o țară, drepturi și datorii.

Petrecerea ținu până în ziuă. În zori de ziuă, când aerul e curat, când paserile cântă și ciocărlia ciripește noi cursiștii, asociați de D-l Moian, ne reîntorceam spre Sibiu pe alt drum, nu pe cel pe care venisem, prin lunca Sibiului, ducând în piepturile noastre niște suvenirii, ce numai când vor intra în pământ cu noi vor dispărea.

Multe învață omul cât trăește în lumea asta și mai ales când mai trece și peste hotarele bordieșului lui!

M. Lupescu

ADEVARATE SERBARI ARTISTICE

Mercuri seara, d-șoara Bărsescu a jucat, în beneficiul *Societății Doamnelor Române din Bucovina*, în tragedia *Hero și Leander*. Teatrul era plin până la cel din urmă loc de un public distins cum poate nici odată nu s'a mai văzut în Cernăuți. Boerimea noastră, preoțimea și cealaltă inteligență română, cu un cuvânt elita societății din Cernăuți, au ocupat toate logile și stalurile și așa au contribuit, pe lângă tributul ce trebuia să se aducă celebrei noastre artiste, și la înmulțirea fondului *Societății Doamnelor Române* care, după activitatea ce desvoaltă de la înființarea ei până în momentul de față, ocupă fără îndoială primul loc între societățile române de acest fel. D-șoara Bărsescu însăși a avut dispoziția aceluși care e consciu de lucrul bun pe care îl sevășește, și ea în adevăr un bun și nobil lucru a sevășit, căci și-a pus de astă dată talentele și arta în serviciul unui scop curat național și românesc. Asupra jocului numai revenim, de oare-ce ne-am dat de la început părerea despre modul cum d-șoara Bărsescu a știut să interpreteze rolul lui *Hero*. Nu putem însă trece cu vederea ovațiunile pe care publicul românesc le-a făcut de astă dată artistei noastre. De câte patru și cinci ori după fie-care act era chemată pe rampă între viforoase strigări de „Bravo!” și „Să trăească!” care ajunseră la culme când i se prezentase frumoasa cunună din partea *Societății Doamnelor Române*, dar mai ales după actul din urmă, când a căzut asupra ei din lojie și din primele rânduri ale stalului ocupate de tinerimea română o adevărată ploaie de buchete și de flori care din care mai frumoase. D-șoara Bărsescu, viu emoționată de această distincțiune, a mulțumit publicului în limba română de buna primire ce a avut în Cernăuți și a promis a veni peste un an din nou în mijlocul nostru. Noi și mai sgomotoase strigări de „Să trăească!” au urmat acestei declarațiuni.

Representațiunea de Joi seara, tot o reprisă a dramet-

„Der Sohn der Wildniss“, în beneficiul *Reuniunii de teatru* a fost mai puțin bine cercetată din cauză că acei pentru care venise adecă d-șoara Bărsescu la Cernăuți, buni noștri prietenî, voiau să demonstreze în contra ei pentru sentimentele românești, pe care le-a manifestat cu prilegiul petrecerii sale în Cernăuți.

Cu atât mai plin a fost însă teatrul Vineri seara, la ultima reprezentație a d-șoarei Bărsescu. Toți Românii erau și aci acei cariî aū umplut toate lojile și aū dat contingentul cel mai mare în staluri. Atât împregiurarea că d-șoara Bărsescu și-a rezervat seara din urmă pentru beneficiul ei — formal, se înțelege, căci după cum auzim și venitul acestei reprezentațiunii a fost destinat pentru un scop de bine-facere — cât și aceea că pe program era anunțată și *declamarea câtor-va poezii românești de către celebra artistă în costum național* a atras din nou multă lume la teatru. În decursul reprezentațiunii — câte un act din „Jungfrau von Orleans“, „Hamlet“, „Don Carlos“ și „Dama cu camelii“ — sau făcut d-șoarei Bărsescu grozave ovațiuni. După finea fie-cărui act nu mai voiau să înceteze strigătele de „Bravo!“ și „Să trăească!“ Intâia cunună frumoasă ce i s'a prezentat a fost oferită de către directorul teatrului dl. *Razenhof*, a doua cu panglice late în *tricolor românesc* de către societatea academică *Junimea*, a urmat apoi un buchet — de la cine, nu am putut afla — și în fine, după declamarea poeziilor de *Eminescu* : „Luceafărul“, „Legenda lăcrămioarei“ și „Două suflete“, o nouă ploae de buchete și flori, pentru care d-șoara Bărsescu a mulțumit iarăși românește, între aclamațiunii și chemări pe rampă care aū încetat de abia după ce a eșit partea cea mai mare a publicului din teatru. Insemnăm că orchestra teatrului a cântat „tuș“ după fie-care aclamare.

După teatru tinerimea română a desprins caii de la trăsură Divei și aū dus-o între aclamări, trăgând ei înșiși trăsura, până la otelul Veiss. În restaurantul de aici, d-șoara Bărsescu a luat supeul împreună cu tinerimea și o societate

restrînsă de domni și dame. În decursul supeului dl. *Petru Ionescu*, stud. teol. a salutat pe d-șoara Bărsescu în numele societății academice *Junimea*, ca pe o artistă care de și a îmbrățișat arta streină, se va întoarce cu timpul la obârșia ei și va aduce foloase reale artei române. Toastul d lui Ionescu, ținut într'un ton demn și bine precugetat, a fost mai de multe ori întrerupt prin strigări de „Să trăească!” la adresa sêrbătoritei. D-șoara Bărsescu a mulțumit tinerilor români pentru dragostea și iubirea cu care au primit-o și și-a ridicat pãharul pentru prosperarea societății „*Junimea*“ S'a mai ridicat toaste, mai multe pentru d-șoara Bărsescu, apoi pentru damele de față etc. În două rânduri d-șoara Bărsescu, a fost ridicată de către tinerime pe scaun și purtată prin sală între frenetice aclamări. Drept aducere aminte d-șoara Bărsescu a distribuit între toți cei de față bucățele de panglice tricolor de la costumul sêu național precum și flori și frunze dintr'un buchet pe care îl avea la sine. La o oare după mezul nopții, d-șoara Bărsescu s'a despărțit de societate care s'a împrăștiat și ea, ducând de sigur, fie-care cu sine, cele mai frumoase suveniruri din cele câte-va oare plăcute petrecute în mijlocul artistei pe care am dori sê o vedem cât de des în mijlocul nostru.

(Gaz. Bucovinei.)

Reproductorul

LITERATURA POPULARA

MIU HAIUCU (1)

(Baladă)

Frunzuliță lobodă,
La curte la Ștefan Vodă.
Mulți boeri s'au strâns la vorbă.
Ștefan Vodă porunța,
Frumoasă masă 'ntindea.

Toți la masă s'așează;
Toți mi-și beau și mi-și mâncau,
Vorbele și le uitau.
Toți boerii beau și mâncau,
Ștefan vodă nu gusta,

¹ Textul ce dăm aici este una din multele variante ale baladei *Miu haiducu*, așa de cunoscută în țara românească. O altă variantă s'a publicat în anul I, pag. 514—517 al revistei *Lumină pentru toți*, unde se poate vedea o notiță de subsemnatul asupra variantelor publicate mai înainte de D-nii V. Alexandri și G. Dem. Teodorescu.

Coate pe masă răzma
 Și din inimă ofta.
 Boerii mari mi-l întrebău :
 „Ce stai, doamne, tristuit
 „Și la inimă măhnit;
 „Cu boeri nu ospătezi?...“
 Ștefan Vodă se scula
 Și din gură cuvînta :
 „Cum să beau, cum să mănânc
 „Si cum să nu fiu măhnit?
 „Că, de când sunt la domnie,
 „Miu nu s'a 'nchinat mic?...“
 Boerii mari mi se scula
 Și din gură cuvîntău :
 „Bea, doamne, te veselește,
 „De Miu nu te grijeste,
 „Că noi boeri mari câți suntem,
 „Când și când tot ți-l aducem.
 „Ți l-om aduce legat,
 „Tot legat și ferecat,
 „Ca p'un mare vinovat.“
 Vodă mi-se 'nveselia,
 Curaj la inimă prindea.
 In picioare se scula,
 Boerilor mulțamea
 Si așa le cuvînta :
 „Beați, boeri, v' nveseliți,
 „Măine 'n ziuă v' gătiți,
 „Poterile adunați,
 „Să facem d'o v'ănătoare
 „La păduri tot pe sub poale
 „După păseri galbioare
 „Că sunt bune la mâncare
 „Si ușoare la purtare.
 „V'ănăm munți cu ciuțele
 „Brațele cu rațele.
 „Că p'aici ori pe colea
 „Noi poate om câștiga :
 „Pe Miu haiducu
 „Ce nu știe de domnu.
 „Și dacă l-om câștiga,
 „Iți vedea ce l-oî lucra :
 „Eū mare i-oî rădica
 „Tot colo la drumu mare.
 „Unde mergeți la plimbare,
 „Două furci și-o cumpeioară.
 „L-oî pune 'n spânzurătoare,
 „Ca să-și riză ori și care.
 „Nici p'aia nu l-oî lăsa :
 „L-oî lua de p'er domnește,
 „I-oî da palme ciocoeste.“
 Boeri mari mi-l asculta,

Și ad'nc mi-se 'nchinau.
 Din gură iar cuvîntău :
 „Bea, doamne, te veselește,
 „De Miu nu te grijeste;
 „Noi boeri te-om ajuta,
 „Pe Miu d'a câștiga.“
 La masă mi-se puneau,
 Pe chefură mi-se așeau.
 Beați boeri și chefuiău,
 Până când mi-se 'mbătau.

Frunză verde ș'o leala,
 Vin la masă, cine-mi da ?
 Da tot Calea, fată mare,
 Fată mândră ca o floare.
 Calea sora Miului
 Paharnica domnului.
 Sfat la boeri d'auza,
 Pahar in dreapta lua.
 La toți boeri le 'ntindea
 Până când mi-sa 'mbătau,
 După scaune cădeau
 Și pe jos mi se 'ntindeau.
 Ștefan Vodă iar așa :
 Bea și el de se 'mbăta.
 Coate pe masă răzma.
 Calca la el alerga,
 De subțiori mi-l lua,
 Pe saltele l-așeza.
 Sub cap lui Vodă punea :
 Pernioară de mătase
 Să nu l' glodească la oase.

Aștepta până 'noptă,
 Calea mi-se îmbrăca,
 Papuci in picioare lua,
 (Neste papuci prosticîi :
 Făceau o mie de lei).
 Mai lua d'o scurteicuță
 Verde ca frunza de viță.
 Și-mi pleca pe mez de noapte,
 Când dorm dușmanii de moarte.
 Din oraș Calea mi-eșia
 Și p'un colnic mi-apuca,
 P'un colnic cam p'ărsit,
 Cu negară acoperit
 Si cu troscot înverzît :
 Sărea ici, sărea colea,
 Sărea o vale ș'o vâlcea,
 Și-o pustie de derea,
 Parcă era o căpricea.
 La un pâr mi se oprea :
 D'o frunzișoară rupea,

In buze roșii mi-o punea
 Și când începe a cânta :
 Codri vechi se clătinau,
 Brazi mărunți se scuturau,
 Văi adânci mi-și răsunau,
 Hiarăle se spăimântau,
 La munți calea și-apucau.
 Miu din somn mi-auzia,
 Drept în picioare săria,
 Mâna pe flintă punea
 Și 'ntru sine se mira :
 „De când maica m'a făcut,
 „Așa vers n'am auzit :
 „Calea trebuie să fie,
 „Orî-că mi-se pare mie ;
 „Dar o fi cu cine-va,
 „Să-mi repue viața.”
 Mâna Miu ce mâna,
 Lângă ea s'apropia :
 „Inderēt să faci câteva
 „Să nu fi cu cine-va,
 „Să-mi repuneți viața,
 „Că d'oi da cu flinta mea,
 „Să nu zici mâine, poi-mâine,
 „C'a fost pricina din mine.”
 „D'alei, frate, Miule,
 „Miule, voinicule,
 „Eū zic, zēu, pe legea mea,
 „Că nu sunt cu cine-va,
 „Singură viu și sosesc,
 „Pe tine să te vestesc :
 „Aseară la Ștefan Vodă
 „Mulți boeri s'au strâns la vorbă,
 „Și-au sfătuit *un* sfat mare :
 „Mâine la nemeazul mare
 „Să facă *d'o* vânătoare
 „La păduri tot pe sub poale
 „După paseri gălbioare
 „Cu gând să mi te omoare.”
 „D'alei surioara mea,
 „Dă-te soro mai încoa,
 „Amândoi să ospătăm,
 „Să mâncăm carne de miel,
 „Să bem vin din burdușel
 „Adus de la Orovel ¹⁾
 „(Rēu trăia, sārman de el).“
 „D'alei, frate, Miule
 „Miule, voinicule,
 „N'am venit să ospățez

„Ș'am venit să te 'nștintez.
 „Nu pociū ca să șez mai mult,
 „Iute 'ndărāt să mă duc.
 „Că sunt, frate, la stăpân
 „Și nu-mi dă leafa de plin.”

La curte mi-se 'ntorcea,
 Mătura 'n mână lua,
 Se făcea de mătura.
 Ștefan Vodă mi-o vedea
 Și din gură mi-o 'ntreba :
 „Unde mi ți-ai fost câteva
 „D'aseară până acuma ?...”
 „Doamne, Măria-ta,
 „De ce-mi zici, doamne, așa,
 „Că stătui la cuinie,
 „Și-am spălat saheanele,
 „Toate farfuriile,
 „Toate lingurițele
 „Că astă-zī vin oștile.”
 Domnul mi-se 'ndupleca,
 Calea iarăși îi grăia :
 „Vorba ce-ai vorbit a seură,
 „Să nu'ți fie de uitare.”
 Ștefan așa d'auzia,
 La masă mi-se punea,
 Mândru firman îmi scria,
 La boeri *de-l* trimitea :
 Să adune oștile,
 Să facă poterile.

Dară Miu ce-mi făcea ?
 Mai de noapte se scula,
 Mai în poale se lăsa,
D'un mic ciobănaș găsea.
 „Bună ziua, măi ciobane !”
 „Mulțumescu-ți, căpitane !”
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „De când ești tu pe lume.
 „Făcut-ai cui-va vr'un bine ?...
 „Fă-ți pomană și cu mine :
 „Să-mi dai turma ta de oi,
 „Turma ta de zece oi
 „Să'ți dau o mie de lei...”
 Dar ciobanu ca ciobanu
 Nu știa ce e șofranu,
 Iși da turma lui de oi
 Și lua o mie de lei.
 „Măi ciobane,

1) Orovel trebuie să fie *Orcava* sau *Oravița*.

„Prostovane,
 „Făcurăm cu oile,
 „Facem și cu haînele :
 „Să-ți dau eu *binîș* domnesc,
 „Să-mi dai cojoc ciobănesc,
 „Ciobănesc și cam lătos
 „De mi-l porți veara pe dos
 „Și mi-l lași tot cam pe șale,
 „Când e zăpucu mai mare....“
 Și ciobanu mocofanu
 Nu știa ce e șofranu :
 Iși da cojoc ciobănesc
 Și lua *binîș* domnesc.
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Făcurăm cu haînele,
 „Facem și cu nădragii :
 „Să-ți dau tot verzi nădrăgei
 „Tot verzi ¹⁾ ca frunza de tei,
 „Să te porți veara cu ei,
 „Ți-e mai mare drag de ei ;
 „Să-mi dai ai tei nădrăgei
 „Cură untura din ei,
 „Ptiu ! dar-ar dracii în ei !...“
 Și ciobanu mocofanu
 Nu știa ce e șofranu :
 Iși da urii nădrăgei
 Și lua frumoși nădrăgei
 Tot verzi ca frunza de tei.
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Făcurăm cu nădragii
 „Facem și cu cismele :
 „Săți dau scumpe cismulițe
 „Tot verzi ca frunza de viță,
 „Să-mi dai tu opincile,
 „Opincile nojițele,
 „Făcute din capră stearpă
 „De noë ani nefătată,
 „Gevreneaua cât paraua
 „Și vârzopu cât răstocu ¹⁾
 Și ciobanu mocofanu
 Nu știa ce e șofranu :
 Iși da proaste opincuțe
 Și lua niște cismulițe
 Verzi ca frunza de viță.
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Făcurăm cu cismele,

„Facem cu căciulile :
 „Să-ți dau verde comănac,
 „Verde ca frunza de fag,
 „De mi-l porți veara cu drag,
 „Să-mi dai căciula de țap
 „Căciula de țap bălțat
 „Făcută hap pe cap,
 „Par'că-î un mălai crăpat !...“
 Și ciobanu mocofanu,
 Nu știa ce e șofranu :
 Iși da căciula de țap
 Și lua verde comănac.
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Făcurăm cu căciulele,
 „Facem și cu armele :
 „Să-ți dau flinta ghintuită,
 „D'aseară ne slobozită,
 „Să-mi dai băta ta pârliță
 „La un cap mototolită,
 „La altu neisprăvită....“
 Și ciobanu mocofanu,
 Nu știa ce e șofranu :
 Iși da băta lui pârliță
 Și lua flinta ghintuită.
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Făcurăm cu armele,
 „Facem cu cobuzele :
 „Să-ți dau eu cobuz domnesc,
 „Să-mi dai fuer ciobănesc....“
 Și ciobanu măcofanu,
 Nu știa ce e șofranu,
 Iși da fuer ciobănesc,
 Și lua cobuz domnesc

Cioban darurile își lua
 Și de cale mi-și vedea.
 Miu oile își lua,
 La o parte se trăgea
 Și din flueraș cânta.
 Iacă și Stefan venia,
 Cu boeri cu potera,
 Cu ochii de cioban mi-și da :
 „Bună ziua, măi ciobane.“
 —Mulțumescu-ți Stefan-Vodă.“
 — „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „D'unde mă știi, mocofane ?“

1) Mulți haideci și tâlhari se 'mbrăcău în verde să nu poată fi văzuți prin păduri.
 1) Răstoc este vadu pe unde vine apă la moară.

— „D'alei, doamne, Stefan-Vodă,
 „Am d'o muițuță bătrână,
 „Bătrână și gârbovită,
 „Umblă la biserică,
 „Si ea, doamne, a auzit
 „Numele tău pomenind.“
 Stefan mi-se îndupleca
 Si din gură l-întreba :
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Cu turma ta tot umblând,
 „Nu cum-va ai auzit :
 „Tot de fagu Miului,
 „Miului haiducului ?..“
 — „Ba-îi colea o palmă de loc,
 „Acum te duc și te întorc.“
 — „Du-mă tu acoloa,
 „Cinci galbeni ție țî-oî da,
 „Nu țî-o fi calea de geaba.“
 „Cum să merg cu d-ta,
 „Să-mi las turmulița mea,
 „Că d'oi perde vre-una,
 „Stăpănu m'o spânzura...
 „Măi ciobane,
 „Prostovane,
 „Lasă turmulița ta
 „Pe ostirea mea
 „Si du-mă pân'acolea...“

Doi ostași cu el își lua
 Si cu Miu pleca :
 Pe-o cărare părăsită,
 Cu troscot acoperită,
 Numai de Miu știută.
 Mai mergea ce mai mergea
 Miu sta mi-se oprea,
 La opinci mi-se dregea
 Si din gură se ruga :
 „Scrie, doamne un răvășel,
 „Trimete-l p'un ostășel,
 „Să nu se peară vr'un miel,
 „Că slujesc trei ani pe el...“
 Domnul se îndupleca,
 Mic răvășel că seria,
 P'un ostaș îl trimetea,
 Cu unu mai rămănea.
 Mai mergea ce mai mergea
 Miu iar mi-se oprea,
 La opinci mi-se dregea
 Si din gură se ruga :
 „Scrie, doamne, un răvășel,
 „Trimete-l p'un ostășel,

„Să nu se peară vr'o mea,
 „Că slujesc trei ani pe ea...“
 Domnul iar se îndupleca,
 D'un răvășel scria,
 P'un ostaș mi-l trimetea,
 Doar cu Miu rămănea.

Mai mergea ce mai mergea.
 Miu din gură grăia :
 „Mai slăbește scările,
 „Te lovesc smicecele
 „C'aici nu e 'n București,
 „Unde te fălăluesti;
 „Aici este la hățiș, la cărpinis
 „Unde nu e de cărmis;
 „D'or plesni smicelele,
 „Ne-or auzi cetele...“
 Domnul mi-și descăleca,
 Cal de căpăstru lua.
 Mai mergea ce mai mergea
 Fagu Miului zăria,
 Fagu Miului ăl mare,
 Strălucea ca săntul soare,
 Din cer și până 'n pământ,
 Numai aur și argint.
 Stefan Vodă de-l vedea,
 Mare graoză-l cuprindea
 Ce tremura piftia.
 De fag când s'apropia
 P'un buștean Miu l poftea
 Si din gură l întreba :
 „Stefane, măria ta,
 „Pe Miu de l-ai vedea,
 „L'ai cunoaște tu cum-va ?“
 „Pe cuvintul meu domnesc,
 „Să și-l ved, eū, nu'l cunosc
 „De când maica m'a făcut
 „Eū pe Miu n'am vėzut
 „Doar de el am auzit.“
 Dar ciobanul ticălos,
 Se da dupe fag in dos,
 Când iară se arăta
 Nu s'arăta cum pleca,
 Nu era cioban calic,
 Ci mi-era voinic, haiduc
 La briū cu șapte pistoale
 Strălucind ca sfântul soare.
 Stefan-Vodă de-l vedea
 Mare spaimă-l cuprindea,
 Si puțintel îi lipsia.
 De nu-și perdeea mintea.
 Miu lângă el se da

Si așa tot îi grăia :
 „Fă sunt Miu pui de drac,
 „Care viu la domni de hac,
 „Care mi-î trag la buștean
 „Și îi judec ca la divan.“
 Nu se lasă numai p'ăia :
 Din degete fluera.
 Munții se cutremurau
 Si noș cete sosiaș.
 Noș cete de voinicî,
 Aduși dup'în Mehedinți,
 De când erau copii mici.
 Cu pistoale flinte lungi,
 Cu gușmanele înalte,
 Nalte lăsate pe spate
 Ca neagra străînătate,
 Pe domnul de mi-l vedeau,
 Toți la el se repeziaș,
 Câte-o palmă de mi-î dau
 Si în sus mi-l aruncaș
 Si 'n palme mi-l sprijineaș.

Frunză verde iarbă mare,
 Cam dispre soare răsare,
 Tare vine o fată mare,
 Este Calea fată mare,
 Calea sora Miului,
 Miului, voinicului.
 Calea mândră de sosea
 Către Miu așa grăia :
 „Ia fă-l, Miule, scăpat,
 „Că și tu ești vinovat
 „Și tot un domn te-a scăpat.“
 Miu așa de-mi-auzia
 Pe domn frumușel il lua,
 Pe cal il încăleca

Si frumușel drumul îi da.
 Stefan-Vodă de pleca,
 Inchinându-se zicea :
 „Miule,
 „Haiducule.
 „Cât oi fi eu la domnie,
 „Să n'ai grije 'n haiducie.“
 Si fugea vodă, fugea
 De colnic numai căta,
 Mergea cum înnemerea :
 De-l lovea câte-o smicea,
 Indărăt mi-se uita
 Crezînd că tot o să-l ia.
 Când la poiană venea,
 Cu curpeni de gât era ;
 Cămașa de bōrangic
 Ruptă până la buric.
 Ostași dacă-l vedeau
 Foarte mi-se 'nspăimântau
 Si la fugă mi-o ștergeau.
 Stefan-Vodă iar fugea
 Si din gură așa striga :
 „Fugiți, băcți, dup'aici
 „Că să fie afurisit,
 „P'aici nu-e de brît..“

Mă plății cu cântecul.
 Ca și lupu cu crângul ;
 Vênătorii-l dobândește,
 Dă pelea și se plătește
 Dă pielea Românilor
 Si carnea țiganilor.

culese de **Bălășel dela Ștefănești**
 Invetător de Vâlcea

POESIILE LUI D. BOLINTINEANU ¹

IV

În nici o speță de poezii Bolintineanu n'a excelat ca în baledele istorice naționale. Aci e cu totul original. Toți câți s'au încercat să-l imiteze au rămas mici pe lângă el. Dînsul a aplicat cel mai nemerit metru și încă, a

¹ Din Cercul de lectură „Lumina pentru toți“, după D-l Densușeanu

creat cel mai nimerit stil și a revărsat o atmosferă care prin strălucirea ei ne transportă în acel timp. Prin aceasta se explică că de atunci (1855) n'a mai atins cu succes de cât balada istorică. — De și poetul n'a cunoscut pe Uhland, ei însă în baladă sunt 2 frați gemeni: deosebiți după natura locului. Unul e mistic, altul pătrunde chiar și viitorul. Asemănarea lor provine din asemănarea timpurilor în cari au scris. La amândoi erau aspirațiunile către o regenerare a neamului. Aproape toate baladele lui Bol. până la 1855 se caracteriză prin puterea imaginației, căldura sentimentului și vigoarea expresiunii. E de mirat cun blândul Bolintineanu este aci așa de ager. Adesea el desleagă acțiunea printr'o singură lovitură, ca în *Muma lui Ștefan cel mare* etc. — *Radu Domn și fata din casă* e foarte frumoasă, unde de la moarte trece la nuntă.

Însă în cele din tradiții sau inventate poetul lăncezește prin prea multă fantazie și amănunțime a acțiunii, totuși sunt multe frumoase ca *Mihnea și Baba*, cum a fost înainte de 1855, nu cum s'a schimbat în urmă. Blestemul n'are comparație nici în literaturile streine. Vehemență mare, o mare fantazie se arată. *In o noapte pe morminte* e mai lănced ca idee și slab de formă. *Domnul de Rouă* e frumos dar cam oriental. *In cavalerul și fluerul* balada e genială, el învește acțiunea în o atmosferă eterică care o îngreuiază.

Dochița e o scenă din viața lui Ștefan cel mare. El uitase războaiele petrecând. Un bătrân i-amintește de luptă. Acest bătrân era însăși, soția lui. Nu se cam potriveste aci, căci prea era dat la moliciune, lucru nu cam obișnuit la Ștefan.

V.

Acesta e Bolintineanu înainte de 1855. Să ne dăm părerea asupra poetului întreg.

Poeții din renaștere se împart în 2: *instinctivi* (naturaliști) și *rutinari*. Vischer spune că :

Poetul naturalist reprezintă cu ușurință imagina concepută, dar, fiind-că nu se cultivă, se dedă cu forme lipsite de sârguință. Contrariul e rutinar, scolastic, dar fără talent care nu devine nici odată prea însemnat.

Acesta e portretul poezilor noștri, căci educația literară la unii le-a deșteptat germenul, iar la rutinari le-a format o isteție tehnică. Și ajunși aci cred că acesta e totul pentru a deveni poeți fără sârguință.

Așa la noi în primele poezii sunt buni, apoi se repetă singuri. Ei lăncezesc ușor, când te aștepți la mai mult, vezi că tinărul poet se stinge de tot. Asta se întâmplă la poeții cu dar ; Cei rutinari însă o duc mai mult. Publicul se mulțumește ușor cu cea ce-i dau poezii săi. De acea unii poeți nu s'au putut ridica de la rutinari și naturaliști la estetici. De acea poeții au cultivat genurile ușoare. De acea mulți imită poezia populară crezând că o ușoară, dar produc flori de hârtii, nu sunt naturali. Apoi obiceiul de a spune tot îndată, prima poezie o și publică. De acea să nu ne mirăm că poeții n'ajung la noi la adevărata poezie. Căci cu drept a spus-o Orațiu că trebuiește muncă ca să faci versuri.

Bolintineanu e cel mai mare poet instinctiv la noi. La el domină sentimentul și unde ar trebui să domine mintea. Poezia lui din această cauză nu te lasă să meditezi, ci ca să o meditezi, trebuie s'o citești ca proză. La el printre flori afli puține fructe. El posedă cel mai mult avânt dar nu te răpește cu el. Din lipsa de cultură artistică rezultă repetarea deasă, forței instinctului și simțului muzical datorează ritmul fermecător, varietatea și noutatea versului. Nici un alt poet n'a atins la noi această perfecție și fineță. El a exilat hiatul fără să înăsprească ritmul. Limba lui e curată ; stilul dulce și rar viguros.

VI

Unii zic că Alexandri e mai mare de cât Bolintineanu și alții din contră. Cestiunea s'a pus din cauză că unii nu-i înțeleg, alții nu vor să mărturisească tot adevărul și-l înconjură. A nu voi să mărturisești adevărul e rău, e a întârzia progresul.

După cele expuse se știe părerea noastră, totuși vom mai intra în chestiune. Bolintineanu și Alexandri se ocupă de aceiași speță de poezii, doar Bolintineanu nu scrie comedii, Alexandri nu scrie epigrame și satire. Deci îi putem compara. Amândoi sunt puțin instinctivi (naturaliști), le lipsește arta, au puține idei, le lipsește limba restrânsă și specializarea în vastul câmp al poeziei și în fine și puterea arhitectonică, căci nici unul nu poate forma opere mari; iar când se încearcă, în loc de a scoate un ce artistic, scot, o grămădire de material incurcat; ex: Alexandri în scrieri dramatice și narrative și Bolintineanu în Drame și Sorin, Traianida. Fie-care însă se deosibește în gradul slăbiciunii: Bolintineanu are mai multe idei, Alexandri mai multe fraze și limbă mai avută, dar mai amestecată cu o droaie de cuvinte necioplite (provincialisme și neologisme). Bolintineanu scrie într'o frumoasă limbă generală, sau în stil ce tinde la ideal la care trebuie să tindă orî-ce scriere. Bolintineanu s'a concentrat mai mult de cât Alexandri, căci Bolintineanu în epoca sa de forță s'a ocupat cu lirica și poezia narativă. Alexandri de la început chiar s'a ocupat cu lirica, poezia narativă și chiar populară, așa că nu s'a concentrat, așa că s'a împărțit în două direcții opuse una populară și alta literară. Bolintineanu are o anumită direcțiune elegiacă, Alexandri nu are nici o direcție, nu are nici lirică înaltă serioasă, nici spirit mișcător, nici meditațiunea, ci e o amestecătură nepro-nunțată. Alexandri e dominat de îndemnul imitațiunii,

fără să-și dea seamă de ce fel de poezii vrea să facă căci în același ram de poezie sunt mai multe specii. Ast-fel ca și în lirică, se apucă de comedia înaltă, fără să arate ce vrea să facă : Drame, tragedie ori alt-ceva. Bolintineanu din contra în lirică e elegic, în teatrele cultivă drama de caractere naționale și acestea în timpuri deosebite. Lui Alexandri lipsește mai mult arhitectura ca lui Bolintineanu chiar și în cele mai bune piese teatrale. Bolintineanu e subiectiv, modul lui de a vedea se atinge la tot ce atinge el ; asta și-are temeiul în instinctul mai puternic poetic, ast-fel caracterul elegic se impune în toate poeziile lui chiar dramatice. Astă subiectivitate e așa de mare, în cât nu se îngrijește de ce va zice publicul ; lumea lui e într'insul. Lumea ce o vede, nu e ce o visase și moare într'o lume ce nu-și cunoștea poetul. În fine Bolintineanu are un caracter determinat. În Alexandri nu-l simți fiind-că n'are subiectivitate. El nu dă viață poeziilor prin un spirit al său, are numai spirit reproductiv și formă. Alexandri lucrează cu o impresie pasivă. El crede că cu impresiile altora poate crea și dinsul noi impresii. Procedarea asta de a lua de la alții impresiile e tot ce poate fi mai palid, de aci slăbiciunea lui. Din contactul său cu subiectul ese o lirică rece și dramatică, lăncedă și încoloră. Subiectul pentru el e un strat care tatuiază versul, strofa, fraza. În tocmai ca virtuosul musical care cântă ce a produs alții cu variații, așa el are numai reminiscențe. El lucră cu mintea și fraza. În lucrările mai mari mintea nu'l ajută nici ca creatoare, nici ca organizatoare; de acea lirică lui nu e lirică nici de sentimente, nici de meditație nici de element comic ci de cuvinte și forme poetice ; iar în poemele lungi nu poate pune spirit viu sau mișcare ci numai tablouri. Din contra Bolintineanu își impune subiectul în toate. Alexandri are în vedere efectul produs în ascultători, nu opera în sine, fiind-că n'are subiecti-

vitare; de aceea s'a legat de diferite opere, s'a apucat de poeziile populare ca mai lesne de înțeles, și-a făcut Fântâna Blanduziei și Ovidiul calculate numai pentru efect. De aci fraze specioase, tablouri și scenarii nejustificate. Poetul nu se contopește cu subiectul său, sau fiind-că pretestă alegerea, sau că nu'l poate turna fără ezitare, de aci uitări, contraziceri etc. Tendința la efect l-a dus la conexiuni, adică prepară efectele mai dinainte, ceea ce coboară termometrul seriozității.

Toate acestea nu le întâlnim la Bolintineanu în care de la primul vers simți o putere de sine stătătoare, care scoate sentimente, idei și forme. El având subiectivitate tot psihicul său e în poezie. Ast-fel în Fl. Bosf. devine oriental, în altele prin ritmul său duios se vede autorul. El nu se gândeste la efect. În elegii e scurt, își varsă subiectul numai caută fraze. În balade până la 1855 neglijează chiar părțile de efect: luptele; el neglijează ceea ce la alții produce efectul și se impune prin celelalte. El nu se incurcă în mers. Pe el îl aflăm izolat fiind-că nu umblă după efect. Puterea sa poetică și subiectivitatea se ved mai bine, căci ele cu ani cad deodată. De aci se vede că instinctul face poezia nu formele și frazele ca în Alex. Alt defect la Alexandri e că provincializează limba, subiectele; la el Moldova e tot, de ceilalți Români nu prea amintește. De și nu vrem să-i imputăm aceasta, dar faptul e semnificativ. Bolintineanu cultivă aspirațiunile generale ale Românilor, în cât îi introduce chiar și în subiecte streine. În scurt poezia lui Alexandri e materie: vers, sunet, ritm, frază, ideile rămân aceste și emfază sentiment. Poezia lui Bolintineanu e sentiment, atmosferă, profum, culori, scântei; Bolintineanu se contopește cu opera. El se vede prin operele lui. Alexandri rămâne deosebit de opera lui. Alexandri vrea din profumul floarei să facă floarea. Bolintineanu crează floarea însăși, nu mărețe, dar floră.

Lectorul